

**Державний торговельно-економічний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра банківської справи**

**ФІНАНСОВИЙ РИНОК:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 31 жовтня 2022 року)

Київ 2022

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 336.76
Ф 59

Фінансовий ринок: сучасні тренди та нові виклики
Ф 59 [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ.
інтернет-конф. (Київ, 31 жовтня 2022 р.) / відп. ред.
Н. П. Шульга. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. – 115 с.
ISBN 978-966-918-057-5
DOI: 10.31617/k.knute.2022-10-31

Тези Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції містять результати наукових досліджень, присвячених актуальним питанням, пов'язаним із сучасними трендами розвитку світового та національного фінансових ринків, серед яких: монетарна та фінансова політика держави, регулювання діяльності банків та небанківських фінансових установ, управління потенціалом, ризиками та прибутковістю фінансових установ, фінансові послуги та фінансова інклюзія, а також їх диджиталізація, аудит і облік в забезпеченні стабільності та прозорості фінансового ринку.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 336.76

Редакційна колегія: Н. П. Шульга (відп. ред.), зав. каф. банківської справи, д-р екон. наук, проф.; Т. В. Канєва, декан ф-ту фінансів та обліку, д-р екон. наук, проф.; С. М. Савлук, д-р екон. наук, доц.; Л. В. Жураховська, канд. екон. наук, доц.; О. В. Калита, канд. екон. наук, доц.; Л. Л. Белянко, канд. екон. наук, ст. викл.; Л. О. Нетребчук, ст. викл.

Відповідальна за випуск Н. П. Шульга, д-р екон. наук, проф., зав. каф. банківської справи.

ISBN 978-966-918-057-5

© Державний торговельно-економічний
університет, 2022

ЗМІСТ

Секція 1

МОНЕТАРНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

<i>ГАЛАБУРДА А.С.</i> ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	9
<i>ЄРМАК С.О., ВІНОГРАДЕНКО В.О., ЛАШКІН Г.М.</i> БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	11
<i>КОВАЛЬЧУК С.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ В РОЗСТРОЧКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	12
<i>МІНЯЙЛО О.І.</i> ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЗА УМОВ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	14
<i>ПЕЛЕСЬКО Н.М.</i> ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ ПЕРЕХОДУ ІТ-БІЗНЕСУ НА РЕЖИМ ДІЯ.СІТІ	16
<i>САВЛУК С.М.</i> МОНЕТАРНІ ВАЖЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ	17
<i>СВИРИДА О.А.</i> РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	20
<i>ТІМОШЕНКО Н.М.</i> РИНОК ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ.....	21
<i>ТОМНЮК Т.Л.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	23
<i>ЧОРНОВОЛ А.О.</i> РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	25

Секція 2

**РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ
ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ**

БЕЛЯНКО Л.Л. РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ	27
БІЛЯК Ю.В. ВІЙНА В УКРАЇНІ – ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР	29
ГУМИНСЬКА М.В. СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ У СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ ..	21
ЖУРАХОВСЬКА Л.В. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ.....	32
ПРОЗОРОВ Ю.В. ЛОКАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ БАНКІВ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ВІЙНИ	35
РОШИЛО В.І. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	37
СУНДУК Т.Ф. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНО ВІДОКРЕМЛЕНИХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ БАНКУ	39
ЦИГАНОВА Н.В. ПРОБЛЕМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	41
ШМИГЕЛЬ А.В. СУЧАСНИЙ ДИЗАЙН МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	43

Секція 3

**УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ, РИЗИКАМИ
ТА ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ
ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ**

<i>АНТОНЮК О.А.</i> ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	46
<i>ГАРБАР Є.С.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА ДЕТЕРМІНАНТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКУ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СЕРЕДОВИЩА	48
<i>ГОРБАЧОВ В.М.</i> ЧОТИРИ ФАЗИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ 2022 РОКУ	50
<i>ІВАСІВ І.Б.</i> РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКУ	51
<i>КОШМАН А.Х.</i> УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ.....	53
<i>МАЙДАНИК Є.Г.</i> НАУКОВА ДИСКУСІЯ ЩОДО ВИДІВ РИЗИКІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	55
<i>НЕТРЕБЧУК Л.О., ОНОПРІЄНКО Ю.В.</i> БАНКІНГ НА ОСНОВІ ЦІННОСТЕЙ: СУТНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ	57
<i>ОМЕЛЕНЧУК В.А.</i> ІНДИКАТОРИ ВПЛИВУ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	59
<i>ШУЛЬГА Н.П.</i> РИЗИКИ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ.....	61

Секція 4

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ ТА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ

АВАНЕСОВА І. А. ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ	63
ГОРДІЄНКО Т. М. КОЛАБОРАЦІЯ BIGTECH ТА ІНДУСТРІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	66
ДАРКОВ В.М. СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	68
КОТЕНКО У. М. ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	70
ОЗЕРЧУК О.В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	72
СОТНІКОВ О.Ю. ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	73
ЧЕРНЕГА В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	75
ШКУРКО В.І. ПОСЛУГИ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ	77

Секція 5

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ВАВДІЙЧИК І.М. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ.....	79
ВАВДІЙЧИК І.М., НОВОМЛИНСЬКИЙ О.В. ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	81

ГУТ Л.В., ВУДВУД В.В.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ
БАНКУ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ..... 84

КАЛИТА О. В., ЕРКЕС О. Є.
РОЗВИТОК НЕОБАНКІВ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ 86

КІРЄЄВА К. О.
РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ВІЙНИ..... 88

МАСЛОВА Н. О.
ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ..... 89

ЧУБ П.М.
ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 92

Секція 6

АУДИТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ТА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

ДЯДЕНКО М.С., ШАПОВАЛОВА А. П.
ОБЛІК КОНЦЕСІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ
ДЛЯ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ 94

ЗАХАРКІВ В.Т.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ КРИПТОВАЛЮТ 96

КАНЄВА Т.В.
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ..... 99

МОЛЯВІН М.І.
ВИТРАТИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ МІСЦЕ
У НЕФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ..... 101

НАЗАРОВА К.О., КОПОТІЄНКО Т.Ю., ПРОМСЬКА В.М. РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ТА СТАНДАРТІВ INTOSAI У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	103
НЕЖИВА М.О. АУДИТ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАКЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ДІЇ БІЗНЕСУ.....	104
ПОЛЬОВИК Є.В., КОРОЛЬ С.Я. ОСОБЛИВОСТІ ESG-ЗВІТНОСТІ	106
ТАБЕНСЬКА Ю.В. АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	108
ЧУЄНКОВ А.А., КОРОЛЬ С.Я. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ	109
ШЕВЧЕНКО С. О. ЗВІТНІСТЬ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	111
ЮРЧЕНКО О.А. ОВЕРДРАФТ: НЮАНСИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТУВАННЯ.....	113

МОНЕТАРНА ТА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Галабурда А.С.,
аспірантка,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова політика – складова частина фінансової політики держави. Ефективність податкової політики впливає на фінансову стабільність держави і конкурентоспроможність на міжнародному ринку, розвиток господарської діяльності, активність малого і середнього бізнесу, реалізація соціальних програм [1]. В умовах воєнного стану важливо забезпечувати дохідність бюджету з метою виконання державою своїх функцій.

Економічні коливання у світовому середовищі вимагають постійного покращення обґрунтованості та ефективності податкової політики як одного з інструментів впливу на соціально-економічний розвиток країни [2]. Насамперед для її удосконалення необхідно: адаптувати законодавчу базу відповідно до змін в економіці та суспільстві, дотримуватися принципів оподаткування, мотивувати платників податків. Від злагодженості податкової політики та механізму побудови податкової системи залежить збалансованість бюджету, рівень зайнятості населення та інвестиційний клімат.

Реалізація соціально-економічних реформ з метою покращення економічного розвитку України потребують постійного удосконалення управління державними фінансовими ресурсами. Варто зазначити, що наша держава є країною-кандидатом до вступу в ЄС. Державну податкову систему необхідно адаптувати до стандартів податкової політики ЄС, які стосуються прямого та непрямого оподаткування, адміністративної співпраці.

Однак, введення воєнного стану на території всієї країни, змусило Уряд приймати кардинальні рішення щодо перегляду раніше прийнятих курсів фінансової політики, а саме формування дохідної частини бюджету з метою забезпечення ефективного виконання державою своїх функцій в умовах боротьби.

З метою швидкої координації та налагодження взаємодії ланок фінансової системи вносяться зміни до діючого законодавства та приймаються нові нормативно-правові акти, які повинні адаптувати функціонування економіки України під час воєнного стану.

Підтримка функціонування економіки країни є важливим питанням, а саме тому необхідно враховувати можливі ризики та загрози.

Податки складають найбільшу питому вагу у структурі доходів бюджету. Слід зазначити, що у сьогоденних умовах обсяг надходжень значно скоротився. Необхідно здійснювати аналіз ефективності введених раніше податкових пільг, залучення додаткових джерел мобілізації коштів та міжнародного партнерства, урегулювання ставок податку на доходи відповідно до обсягу прибутку платника податків, спрощувати умови ведення бізнесу та мотивувати підприємців до відновлення своєї діяльності, підтримувати харчову та агропромисловість.

Підтримка економіки України, міжнародна фінансова допомога, створення умов для функціонування бізнесу, забезпечення громадян робочими місцями – основне завдання для підтримки ринкової рівноваги, виконання Державного бюджету та зменшення рівня дефіциту.

Список використаних джерел

1. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І. Я. Чугунов, Т. В. Канєва та ін.; за заг. ред. І. Я. Чугунова. Київ: Глобус-Пресс, 2018. 354 с.

2. Податкова політика в умовах економічних перетворень: монографія / А. О. Нікітішин. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

Єрмак С.О.,
д-р екон. наук, професор
Вінограденко В.О.,
здобувач
Лашкін Г.М.,
здобувач,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Кризові ситуації на підприємстві можуть бути обумовлені недосконалою стратегією розвитку підприємства, організацією бізнес-процесів, слабким адаптуванням до вимог ринку і, у кінцевому наслідку, неплатоспроможністю та настанням ситуації банкрутства. Події останніх років: пандемія COVID-19 та війна в Україні різко посилили ступінь невизначеності зовнішнього середовища й негативно вплинули на діяльність багатьох підприємств. За період з 24 лютого 2022 р., за даними Міністерства фінансів України, відкрито 65 справ про банкрутство боржників, з них 35 справ – щодо неплатоспроможності фізичних осіб.

Зазвичай підприємства можуть використовувати стратегію запобігання банкрутству, яку в науковій літературі визначають як спосіб дій, які забезпечують уникнення підприємством кризового стану, а у разі його настання – вибір механізмів спрямованих на фінансове оздоровлення підприємства шляхом координації управлінських рішень [1, 2]. Для боржників процедури банкрутства дозволяють шляхом застосування заходів щодо відновлення платоспроможності оздоровити своє фінансово-господарське становище або шляхом ліквідації вийти з ринку (для боржників-юридичних осіб) чи позбавитися від боргів (для боржників-фізичних осіб). Для кредиторів процедури банкрутства надають можливість отримати кошти, заборговані боржником у повному обсязі або частково і перевірити наявність умисних дій щодо настання у боржника кризи неплатежів. Основним нормативним актом, який регулює процес банкрутства є прийнятий у 2019 р. Кодекс України з процедур банкрутства, який встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності.

Під час дії воєнного стану в Україні уряд прийняв законопроект «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану», який спрощує процедуру банкрутства. Серед основних положень законопроекту можна відмітити наступні: забезпечення вимог кредиторів накладенням арешту не лише на майно боржника, а і на майно осіб, які несуть з ним солідарну відповідальність; надання розпоряднику майна дієвих повноважень та доступ до податкової інформації боржника; доповнення переліку боргів, які не підлягають прощенню в процедурах банкрутства, завданих злочином; проведення зборів кредиторів на період дії воєнного стану та впродовж шести місяців із дня його припинення у дистанційному форматі; зупинення нарахування відсотків на зобов'язання боржника перед кредиторами, які реструктуровано згідно з планом санації; можливість відкриття справи про банкрутство за заявою боржника, якщо проведення бойових дій призвело до його неплатоспроможності.

Список використаних джерел

1. Гук О. В. Антикризове управління як спосіб запобігання банкрутству підприємства. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2015. № 6 (22). С. 193–198.

2. Єрмак С. Діагностика ефективності інноваційної діяльності підприємницьких структур в умовах запровадження політики антикризового менеджменту. *Innovation and Sustainability*. 2021. №1. С. 28–39.

Ковальчук С. С.,
викладач Фахового коледжу бізнесу та аналітики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ В РОЗСТРОЧКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні залишається проблема кредитування в Україні фізичних та юридичних осіб під час війни, оскільки банки надають досить високі відсоткові ставки по всіх видах кредитів. Варто зауважити, що для банківських установ зростання кількості проблемних

кредитів під час воєнних дій є закономірним і очікуваним. На це впливає дві причини: зниження платоспроможності позичальника; знищення майна, яке було отримано в іпотеку або на умовах товарного кредиту.

Згідно з даними НБУ, частка непрацюючих кредитів у період з 1 березня 2022 року по 1 червня 2022 року зросла з 26,58% до 27,64%, або з 305 млрд грн до 317,5 млрд грн [1]. Держава не може залишатися осторонь і дозволяти банкам та позичальникам самостійно приймати рішення щодо проблемних кредитів. Адже в цьому випадку нас чекає чергова багатотисячна хвиля банківських позовів. Водночас слід врахувати та збалансувати національні практики. З одного боку, реально підтримати позичальників, а з іншого – не спровокувати популістським рішенням чергову банківську кризу та банкрутство. Одним із перших законодавчих кроків стало запровадження «кредитних канікул» на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після закінчення воєнного стану позичальник звільняється від сплати пені у разі прострочення.

Досліджуючи питання товарного кредитування, слід звернутися до діючого податкового та цивільного законодавства, які регламентують ці поняття. Так, у відповідності до норм Податкового кодексу України, товарний кредит це товари (роботи, послуги), які були передані резидентом або нерезидентом у власність юридичних чи фізичних осіб на умовах договору, що передбачає відстрочку кінцевих розрахунків за визначений період та у відсотках. Товарний кредит передбачає перехід права власності на товари (роботи, послуги) до покупця при укладенні договору або при фактичному одержанні покупцем товару (роботи, послуги) незалежно від моменту виникнення заборгованості чи його погашення [2]. Кредити в розстрочку – одна із форм оптового (роздрібного) продажу продавцем товарів (робіт, послуг) з відстроченням платежу, якщо відстрочка перевищує звичайні умови банківського розрахунку. У науковому та практичному середовищі терміни «позиковий кредит», «товарний кредит» та «комерційний кредит» ототожнюються та є синонімами. Приставка «комерційна» підкреслює, що позика виникла в результаті продажу товару покупцем. Товарний кредит передбачає передачу права власності на товар покупцеві на момент підписання договору або під час фізичного отримання товару таким покупцем, незалежно від часу погашення боргу [3].

Отже, кредити у розстрочку є вигідними для позичальника, навіть для малозабезпечених громадян в умовах воєнного стану. Такий вид кредитування передбачає придбання будь-якого товару в розстрочку та миттєво, при цьому не платити в повному обсязі, а по частинах.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua>(дата звернення: 14.10.2022 р.).
2. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>(дата звернення: 14.10.2022 р.).
3. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15>(дата звернення: 14.10.2022 р.).

Міняйло О. І.,

*канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ*

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЗА УМОВ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Фіскальна політика передбачає використання цілого ряду інструментів, що більшою мірою спрямовані на короткострокову стабілізацію очікувань макроекономічних суб'єктів. Впливаючи на сукупний попит на внутрішньому ринку, уряд і центральний банк розв'язують надскладну проблему компромісного вибору між цілями стимулювання економіки, наповненням бюджету і стримуванням інфляції. Від початку повномасштабної війни в Україні витрачаються величезні за обсягами ресурси на ведення збройної боротьби з агресором і фінансування соціально-економічних потреб країни [1]. З кінця лютого 2022 р. обсяг бюджетних видатків і бюджетного дефіциту, як і структура його фінансування, свідчать про зростання частки держави та її переорієнтацію на першочергове фінансування військових потреб. Аналіз національних тенденцій та систематизація закономірностей реалізації фіскальної політики за умов воєнного стану у ХХ ст. дозволяє виявити цілий ряд характерних рис та особливостей. Показово, що зниження податкових ставок й тривале надання податкових пільг домашнім господарствам та суб'єктам підприємницької діяльності, які не перебувають у зоні активних бойових дій, не є типовими для країни, що веде оборонну війну, оскільки позбавляє уряд украї необхідних ресурсів для здобуття перемоги. При цьому доволі часто як метод мобілізації додаткових

доходів державою є використання підвищення ставок податку на доходи фізичних осіб і запровадження прогресивної шкали оподаткування [2].

Значне збільшення видатків бюджету є обґрунтованим за умов воєнного стану і має вкрай важливе значення для збереження життєздатності країни. Водночас надання державних грантів для започаткування малого бізнесу та розбудова цивільної транспортної інфраструктури під час війни не мають прецедентів у світовій практиці. При цьому емісійне фінансування дефіциту бюджету є загальноприйнятим під час війни, однак у країнах, яким вдалося зберегти макроекономічну стабільність, частка грошової емісії серед джерел фінансування дефіциту не перевищувала загалом 20%. Однак в Україні станом на початок липня 2022 р. ця частка вже досягла 40%, що у перспективі несе дуже серйозні ризики розбалансування макроекономічної ситуації та стрімких темпів інфляції [2].

За такої аномальної ситуації вкрай важливо активізувати зусилля у дипломатичному напрямі з метою збільшення обсягів зовнішньої фінансової допомоги (перш за все грантової) й виваженої роботи із внутрішніми інвесторами для придбання ними державних цінних паперів. Механізм використання внутрішніх боргових залучень слід суттєво посилювати. Однак, навіть якщо вартість обслуговування гривневих облігацій уряду наблизиться до поточного рівня облікової ставки, все-таки залишиться на рівні, нижчому за очікувані темпи інфляції. Очевидно, що в Україні необхідним є суттєве обмеження емісійного фінансування дефіциту бюджету та інфляційного податку на суспільство. У період збройної боротьби з агресором найважливішими завданнями для країни та суспільства є забезпечення безперервного функціонування фінансової системи й виконання державою її основних функцій, спрямування ресурсів на отримання перемоги, підтримання підприємницької діяльності та утримання макроекономічної стабільності.

Список використаних джерел

1. Шевченко К. Скоординована макроекономічна політика в умовах війни – запорука перемоги. URL: https://lb.ua/economics/2022/08/16/526406_skoordinovana_makroekonomichna.html
2. Богдан Т. Воєнні фінанси: що повинна робити держава? URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html

Пелешко Н.М.,
старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ ПЕРЕХОДУ ІТ-БІЗНЕСУ НА РЕЖИМ ДІЯ.СІТІ

Закон України від 14.12.2021 № 1946-ІХ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» запроваджено низку заходів щодо стимулювання розвитку вітчизняної ІТ-індустрії, зокрема функціонування спеціального режиму оподаткування резидентів Дія Сіті.

Резиденти Дія Сіті – це ІТ-компанії, що відповідають передбаченим Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-ІХ вимогам та включені на підставі заяви до спеціального реєстру, ведення якого здійснює Мінцифри. Вимоги до резидентів Дія Сіті такі:

- 1) здійснює один або кілька видів діяльності у сфері ІТ;
- 2) розмір середньої місячної винагороди залученим працівникам та/або гіг-спеціалістам становить не менше, ніж еквівалент 1200 євро;
- 3) кількість залучених працівників та/або гіг-спеціалістів становить не менше, ніж 9 осіб;
- 4) сума кваліфікованого доходу компанії, становить не менше, ніж 90 % суми її загального доходу;
- 5) відсутні обставини, що не дозволяють юридичній особі бути резидентом Дія Сіті. Наприклад, компанія більше як 30 днів має податковий борг, загальна сума якого становить понад 10 мінімальних заробітних плат.

Резиденти Дія Сіті можуть шляхом подання додаткової заяви набути статусу платник податку, що сплачує податок на прибуток підприємств на особливих умовах. Резиденти Дія Сіті, які не обрали (не перейшли) на особливий режим оподаткування, сплачують податок на прибуток підприємств на загальних підставах за ставкою 18 % від фінансового результату до оподаткування, скорегованого на податкові різниці. Резидент Дія Сіті не може бути платником єдиного податку.

Режим оподаткування прибутку резидентів Дія Сіті на особливих умовах по суті являється податком на виведений капітал, коли за ставкою 9 % оподатковуються лише операції, спільною рисою яких є виведення грошових коштів з обороту підприємства: операції по

виведенню капіталу (виплата дивідендів) та операції, еквівалентні виведенню капіталу (виплата відсотків, страхових платежів, фінансової допомоги, роялті і т. ін.).

Доходи спеціалістів резидента Дія Сіті оподатковуються ПДФО за ставкою 5 % та військовим збором (1,5%). Зменшена ставка ПДФО за умови, що розмір оподатковуваного доходу за рік не перевищує еквівалент 240 тисяч євро. З суми перевищення платник самостійно доплачує податок за ставкою 18 % та подає річну податкову декларацію. При оподаткуванні доходів фізичних осіб також передбачено нульову ставку на дивіденди, що нараховані компанією-резидентом, за умови їх виплати не частіше одного разу на два роки, а також податкову знижку на суму інвестицій в українські ІТ-компанії.

Єдиний соціальний внесок для платника-резидента Дія Сіті встановлено на нараховану заробітну плату чи винагороду за гіг-контрактами у розмірі мінімального страхового внеску – 22 % від мінімальної заробітної плати.

Така сприятлива система оподаткування дозволяє компаніям будувати прозору корпоративну структуру, мати кращий доступ до інвестицій, лібералізує трудові відносини та захистить українські та міжнародні стартапи.

Савлук С.М.,
д-р екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

МОНЕТАРНІ ВАЖЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

На період воєнного стану Національний банк України змінив доктрину своєї монетарної політики, – 5% рівень інфляції з плаваючим обмінним курсом, на «...тимчасово не покладатися на застосування ринкових монетарних інструментів, зокрема ключової (облікової) ставки як основного інструменту грошово-кредитної (монетарної) політики» [1].

Піднімаючи питання щодо подальших напрямів монетарної політики, розглянемо спочатку рівень монетизації споживання ВВП «поточними» грошима (M1), що безпосередньо впливає на загрозу споживчої інфляції:

$$1/V_{\text{п}} = M1/ \text{ВВП}_{\text{п}}, \quad (1)$$

де $1/V_{\text{п}}$ – рівень монетизації споживання ВВП (M_c), $\text{ВВП}_{\text{п}}$ – частина ВВП, що спрямовується на поточне споживання (на основі рівняння Фішера).

Вивчаючи динаміку даних індикаторів в Україні, слід відмітити, що $\text{ВВП}_{\text{п}}$ в структурі ВВП зросло з 76,5% в 2005 році до 87,3% в 2021 році [2]. Відповідно суттєво зменшилась частка валового нагромадження. В той же час, рівень M_c з 2008 року практично не змінився (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори споживання

Рік	ВВП _п , млрд грн	M1, млрд грн на кін. року	Споживання імпорту (I _c), млрд грн	M1/ВВП _п , %	M1/(ВВП _п +I _c), %
2008	758,9	225,1	76,2 (2007рік)	29,7	27,0
2019	3785,1	770,0	355,5	20,3	18,6
2021	4766,6	1281,2	510,5	26,9	24,3

Складено за: [2, 3, 4]

Наведені у табл. 1 індикатори свідчать про практично синхронне зростання M1 та ВВП_п. При цьому, M_c дещо знизилось у 2019 році з подальшим зростанням у 2021 році, а споживання імпорту виросло за 14 років у 6,7 рази. Щодо 2022 року, то при інфляції 32–35%, зниженні реального ВВП на 35–40% і очікуваному зростанні частки споживчих витрат до 95–99% ВВП, можливо прогнозувати зниження обсягу поточного споживання близько 10% при зростанні M1 на 10–13% (за 9 міс 2022 на 9,5%). Це призведе до зростання M_c з 26,9% до приблизно 33% ($26,9 \cdot 1,1/0,9$). Зростання M_c до 30% може стати тригером подальшої інфляції.

З урахуванням того, що інфляція за 9 міс. 2022 року більш ніж удвічі перевищує темп зростання M1, можливо стверджувати про превалювання її немонетарних чинників і необхідності концентрації зусиль на правій частині рівняння кількісного паритету, а саме виробництві товарів. Для відбудови економіки потрібний довгостроковий ресурс, що вимагає зміни структури грошової маси. Якщо на кінець 2008 року в структурі M2 депозити складали 56,1% то на вересень 2022

року лише 38,4%. В умовах нестабільності це завдання є вкрай складним, проте певні кроки можливо зробити, наприклад знизити 10% норму резервів депозитів в іноземній валюті. Важливим є формування сучасного інвестиційного тризубу: інвестори (вітчизняні і закордонні) + банки + держава. Банкам може бути відведена важлива функція контролінгу за реалізацією проектів, яку слід підняти на принципово вищий рівень. Доцільно розробити програму монетарної підтримки інвестиційного розвитку. Тут міг би стати у нагоді досвід ЄЦБ де облікова ставка виконує не номінальну функцію, а під неї видаються строкові кредити (1,25% на жовтень 2022) на відміну від кредитів овернайт, які дорожче (1,5%). При цьому, інфляція у Єврозоні склала 9,9%. Серед цікавих інструментів ЄЦБ і структурне фінансування пріоритетних напрямів економіки (приміром, ЄС доцільно було б розглянути проект будівництва сонячних електростанцій у Сахарі), зокрема через калібрувальний викуп цінних паперів. В Європі до останнього часу домінувала некейнсіанська теорія, яка передбачає фінансування всіх проектів які позитивно впливають на економічний розвиток і середовище при помірному впливі на інфляцію.

Список використаних джерел

1. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Схвалено рішенням Ради Національного банку України від 15.04.2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk>.
2. Портал Мінфін. Валовий внутрішній продукт України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>.
3. Сайт НБУ. Огляд депозитних корпорацій, за станом на кінець періоду URL: https://bank.gov.ua/files/SDDS/AA_BS.xlsx
4. Сайт НБУ. Зовнішня торгівля товарами (відповідно до КПБ6) URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_y.pdf

Свирида О. А.,
викладач Фахового коледжу бізнесу та аналітики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
м. Київ

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах в Україні зростає роль ринку страхових послуг як невід'ємного елемента фінансової системи країни. Процеси глобалізації та інтеграції України в європейське та світове співтовариство вимагають змін в структурі та механізмах функціонування цього ринку, однак на сьогодні для нього характерні суттєві проблеми, які потребують вирішення. Важливо комплексно проаналізувати ці проблеми, а також охарактеризувати особливості ринку страхових послуг на сучасному етапі його розвитку.

Страховий ринок, являючись складовою частиною фінансового ринку України, визначається «як система економіко-правових відносин між покупцями, продавцями послуг із страхування та перестраховування та їхніми посередниками, у результаті яких здійснюються мобілізація, розподіл і перерозподіл грошових коштів» [1, с. 106]. Учасниками ринку є страховики, застраховані особи, вигодонабувачі, товариства взаємного страхування, страхові та перестрахові брокери, страхові агенти, актуарії, аварійні комісари, а також об'єднання операторів і споживачів страхових послуг.

Загальний обсяг валових страхових премій за станом на 31.12.2021 склав 48,9 млрд грн, що на 7,7% менше рівня 2019 року. При цьому, водночас, зафіксоване зростання премій зі страхування життя на 27,2%, тобто зниження обсягів премій відбулося у страховиків, що здійснюють ризикове страхування.

Обсяг валових страхових виплат за період 2019-2021 рр. збільшився на 19,3%, в тому числі зі страхування життя – на 32,8%. Якщо ж аналізувати динаміку ринку за 2020–2021 р., то тут слід відзначити зростання як обсягів зібраних страхових премій, так і страхових виплат, відповідно на 8,2% та 15,2%, тобто підвищення ділової активності страховиків [2].

Станом на 31.12.2021 р. на ринку функціонувало 155 страхових компаній, в тому числі зі страхування життя (СК «life») – 13 та страховиків, що здійснюють ризикове страхування (СК «non-life»), – 142 компанії. За період, що аналізується, відбулося значне скорочення кількості страховиків, всього на 78 одиниць або на 33,5%, що пов'язано

з посиленням вимог регулятора до їх діяльності та процесами реформування страхового ринку. Кількість ризикових компаній зменшилась на 68 одиниць, а компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя, – на 10 одиниць.

Отже, проведенні дослідження показали, що на сьогодні ринок страхових послуг України перебуває в стадії реформування. Низку наявних проблем у страхуванні передбачається вирішити впровадженням нової моделі регулювання і нагляду за страховим ринком, удосконаленням законодавчого забезпечення проведення реформ, відновленням довіри населення до діяльності страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 5(66). С. 105-112.

2. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>

Тімошенко Н.М.,

канд. екон. наук,

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,

м. Вінниця

РИНОК ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування ринку державних цінних паперів в умовах кризових станів, зумовлених воєнним станом в державі, забезпечує стимулювання інвестиційної діяльності. Нині, важливість підвищення рівня дієвості інструментів ринку державних цінних паперів обумовлюється необхідністю врахування реальних фінансово-економічних можливостей країни.

Актуальним є пошук ефективних інструментів, які можуть проявити свій потенціал в сучасних умовах соціально-економічного розвитку, задля посилення стійкості, стабільності та збалансованості бюджетної системи.

Фондовий інструментарій внутрішнього ринку України представлений облігаціями внутрішніх державних позик (ОВДП) – це «державні цінні папери, які розміщуються лише на внутрішньому

фондовому ринку та підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій» [1]. Цей вид інструменту є найпоширенішим на вітчизняному ринку державних цінних паперів. Також його частка є найбільшою у структурі торгів на фондовому ринку України.

Органи державного управління використовують ОВДП, як ефективний інструмент залучення коштів до державного бюджету, збільшення статутного капіталу банків, погашення заборгованості по ПДВ, реструктуризація залишку заборгованості КМУ перед НБУ[2].

За напрямками використання коштів, які надходять від розміщення ОВДП можна проаналізувати ситуацію в економіці країни. Зокрема, для 2014–2016 років характерні нові дисколапси в економіці України, що змінили цільову направленість ОВДП. Початок 2016 року характеризується високою часткою випуску ОВДП для збільшення формування статутного капіталу банків (73%), що продовжується і в 2017 році(68,3%). Ця ситуація пояснюється кризовою ситуацією в банківській системі України. Банки стали неліквідними та неплатоспроможними. Їх кількість стрімко зменшувалася. У 2018 році відбувається повне залучення коштів від розміщених ОВДП до державного бюджету. Це може характеризувати відносну стабілізацію банківської системи та економіки загалом. За 9 місяців 2022 року розміщено рекордну кількість ОВДП на суму 427 155,32 млн грн, з яких до бюджету залучено лише 26,3%. Левова частка коштів спрямована на погашення внутрішніх державних облігацій. Варто відзначити, що свій потенціал ефективно проявили військові ОВДП. Найбільший портфель відповідних цінних паперів утримують банки – первинні дилери. Портфель військових облігацій, сконцентрований громадянами та бізнесом України, є другим за обсягом [3].

Отже, ринок державних цінних паперів є ефективним джерелом залучення коштів задля посилення стійкості, стабільності та збалансованості бюджетної системи. В умовах воєнного стану облігації внутрішньої державної позики забезпечують стабільні надходження до бюджетної системи. Уряд вдало використовує потенціал даного інструменту, розширюючи коло інвесторів та змінюючи умови розміщення.

Список використаних джерел

1. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IVURL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3480-15> (дата звернення: 25.10.2022)

2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: офіційний сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>(дата звернення: 25.10.2022)

3. Залучення України від продажу ОВДП на аукціонах із початку повномасштабної війни. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zaluchennya-ukrayini-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-iz-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-perevischuyut-ekvivalent-1664-mlrd-grn--depozitariy-nbu> (дата звернення: 27.10.2022)

Томнюк Т.Л.,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Упродовж років незалежності розвиток фінансового ринку України відбувався в умовах глобальної конкуренції світових фінансових центрів, інтернаціоналізації ринків цінних паперів, збільшення обсягів транскордонних інвестиційних угод. Фінансовий ринок є вразливим до можливих зовнішніх (світових) та внутрішніх ризиків. Розв'язана росією повномасштабна війна стала основним чинником, що визначає стан та перспективи розвитку української економіки загалом та фінансового ринку зокрема. Ризики фінансового ринку залишаються складними через втрату промислового потенціалу, проблеми з логістикою, погіршення умов торгівлі, відтік іноземних інвестицій, зростання обсягу державних видатків, безробіття, інфляцію та ін.

В умовах кризових явищ, обумовлених війнами чи стихійним лихом, уряди країн використовують специфічний антикризовий інструментарій монетарної політики. Основними інструментами монетарної політики НБУ в умовах війни стали:

1. Валютні інтервенції, обмеження на окремі валютні операції та рух капіталу з метою зниження непродуктивного відпливу капіталу та, відтак, попиту на валюту.

2. Фіксація обмінного курсу задля стримування інфляційного тиску та забезпечення макрофінансової стабільності. Фіксація обмінного курсу забезпечується інтервенціями з продажу валюти НБУ.

3. Прийняття рішень щодо підвищення облікової ставки (з 10 до 25%).

4. Розширення коридору процентних ставок за монетарними операціями з банками (з червня ставка для кредитів рефінансування дорівнює обліковій ставці плюс 2%, а для депозитних сертифікатів – обліковій ставці мінус 2 %).

5. Монетарне фінансування бюджету – НБУ здійснює пряме фінансування критичних видатків уряду, зокрема для забезпечення військових та соціальних потреб.

Оперативне вжиття НБУ превентивних заходів сприяло стабільній роботі банківської системи та забезпечило безперебійність розрахунків. Так, уже 24 лютого НБУ запровадив проведення позачергових тендерів з підтримання ліквідності банків, у тому числі з можливістю отримання бланкового рефінансування. Якщо в перші дні війни попит на підтримку ліквідності був значним, то вже з другої половини квітня банки почали достроково повертати залучені кредити [1].

За даними Національного банку у січні-серпні 2022 року чистий прибуток банківської системи становив 8,4 млрд. гривень (+5 млрд. гривень у серпні). Покращення фінансового результату банків мало місце через переоцінку вартості цінних паперів в портфелях банків (в іноземній валюті та/або індексованих) після зміни обмінного курсу гривні, що збільшило їх позитивний фінансовий результат за відповідною статтею на 27,6 млрд. гривень у липні-серпні 2022 р. Натомість збільшення відрахувань у резерви за активними операціями (+31,6 млрд. гривень у липні-серпні) виступало основним чинником негативного впливу на фінансовий результат діяльності банків [2].

Наразі головним ризиком щодо стану фінансового ринку в Україні залишається війна, а точніше – її тривалість, адже саме це визначає можливості до стабілізації фінансового ринку зокрема та економіки України загалом.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2022).

2. Данилишин Б. Прогноз на оптимізм: ситуація в економіці та фінансових ринках України. *LB.ua*.28 вересня 2022. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/530853_prognoz_optimizm_situatsiya.html (дата звернення: 20.10.2022).

Чорновол А.О.,
д-р екон. наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів та банківської справи,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний етап соціально-економічного розвитку країн характеризується невизначеністю зовнішнього середовища, посиленням глобалізаційних процесів, що актуалізує питання обґрунтування фінансової стратегії, конкретизації її завдань та розробки інструментарію їх вирішення.

Проблематика формування та реалізації фінансової стратегії в системі державного управління розкривається в багатьох наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, С. Кучеренко, Л. Леваєвої, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, Л. Мармуль, В. Федосова, І. Чугунова та ін.

Вагомим завданням є розробка державної фінансової стратегії спрямованої на реалізацію заходів щодо мінімізації фіскальних ризиків. Визначається, що відсутність обґрунтованої фінансової стратегії не дає можливість для ефективного функціонування.

Фінансова стратегія є основою розробки дієвих заходів забезпечення фінансово-бюджетної стійкості, стабільності та збалансованості, що сприяє прискоренню темпів економічного зростання [1]. Розробка фінансової стратегії надає можливість: оцінити необхідні фінансові ресурси для їх вирішення та визначити основні джерела їх отримання; приймати обґрунтовані, раціональні рішення на основі оцінки їх наслідків у майбутньому; враховувати ймовірні траєкторії розвитку фінансово-бюджетних відносин виходячи із розробки нових програм, реформ, законодавчих актів; своєчасно визначити методи та інструменти фінансово-бюджетної політики необхідні для досягнення поставлених цілей; оцінити несприятливі тенденції та ризики порушення бюджетної стійкості, стабільності, збалансованості та обґрунтувати профілактичні заходи [2].

Зокрема відповідно до «Стратегії розвитку фінансового сектору України» визначено необхідність реалізації наступних заходів: підвищення результативності використання державних фінансових ресурсів; поліпшення фінансово-бюджетної дисципліни, зокрема в частині підвищення рівня відповідальності органів державної влади за

несвоєчасну підготовку та подання відповідних нормативно-правових документів у фінансовій сфері; забезпечення чіткого взаємозв'язку між обсягами виділених державних фінансових ресурсів та результатами реалізації державної фінансової політики у відповідних сферах діяльності; повноцінне впровадження системи моніторингу державних витрат, що сприятиме забезпеченню якісної оцінки їх ефективності та доцільності; визначення державних потреб з урахуванням викликів сьогодення.

В умовах посилення волатильності соціально-економічної динаміки актуалізується необхідність оптимізації напрямів державних витрат, підвищення їх ефективності та результативності, запровадження інструментарію ранньої оцінки макроекономічних дисбалансів, оперативного механізму вироблення заходів щодо їх мінімізації, ефективної системи моніторингу фіскальних ризиків. Формування державної фінансової стратегії, яка зокрема сприятиме підвищенню якісного рівня оцінки фіскальних ризиків, виробленню інструментарію щодо їх мінімізації, підвищенню координації діяльності органів державної влади, скороченню непродуктивних державних витрат, вдосконаленню методів державного управління з метою отримання всіх переваг заходів державної фінансово-бюджетної підтримки, забезпечення балансу між наданням фінансово-бюджетної підтримки в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах.

Список використаних джерел

1. Мармуль Л. О., Леваєва Л. Ю. Методологічні засади структурної модернізації регіональної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 17–18. С. 5–9.
2. Chugunov I., Makohon V. Budgetary projection in the system of financial and economic regulation of social processes. «*Baltic Journal of Economic Studies*». 2020. V. 6. № 1. pp. 130–135.
3. Федосов В., Юхименко П. Інституціональне середовище та його вплив на формування і використання бюджетних ресурсів держави. *Ринок цінних паперів України*. 2018. № 1–2. С. 3–14.

Секція 2

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Белянко Л.Л.,

*канд. екон. наук, старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ*

РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Зростання ринку фінансового лізингу в умовах пандемії, економічної рецесії та воєнного стану робить необхідним наявність чіткого правового регулювання лізингової діяльності. У червні 2021 року вступив у силу новий закон «Про фінансовий лізинг» [1], націлений на створення належного конкурентного середовища у сфері фінансового лізингу, гармонізацію законодавства України з законодавством Європейського Союзу та міжнародними стандартами.

Насамперед, нове законодавство у сфері лізингових відносин дозволило:

1) усунути суперечності у визначеннях і тлумаченнях, які описують лізингові правовідносини у різних нормативно-правових актах України та деталізувати ознаки фінансового лізингу;

2) визначити Національний банк України органом державного регулювання, нагляду і контролю на ринку фінансового лізингу та затвердити єдиний порядок регулювання відносин у сфері фінансового лізингу;

3) встановити чіткі вимоги до форми договору фінансового лізингу та його істотні умови, а також наслідки визнання договору недійсним;

4) заборонити фінансувати фізичних осіб із прив'язкою до грошового еквіваленту іноземної валюти та врегулювати питання нотаріальної форми договорів на транспортні засоби з фізичними особами;

5) закріпити поняття «авансового платежу» не як залучені кошти лізингодавця, а як складова лізингового платежу, яка відшкодовує частину вартості об'єкта фінансового лізингу;

б) забезпечити захист прав та законних інтересів суб'єктів лізингової угоди, а також посилити відповідальність постачальника як перед лізингодавцем, так і перед клієнтом [1].

Варто зауважити, що 14 грудня 2021 р. було прийнято Закон «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [2], який вступить у силу з 2024 року та суттєво змінить вигляд небанківського фінансового ринку. У частині фінансового лізингу Законом передбачено ряд нововведень та переваг, зокрема:

1) спрощена процедура отримання ліцензії – кожен фінансову послугу окремо не потрібно буде реєструвати, в єдиній ліцензії зазначатимуться всі фінансові послуги, на які надав право регулятор;

2) з набуттям статусу фінансової компанії, на лізингодавців не поширюватимуться обмеження щодо виключної діяльності, тобто, вони матимуть право здійснювати й іншу господарську діяльність, крім надання фінансових послуг;

3) впровадження декларативного принципу набуття істотної участі та призначення керівника у лізинговій компанії;

4) можливість передання частини функцій на аутсорсинг.

Отже, оновлене спеціальне законодавство у сфері фінансового лізингу дозволить збільшити попит на використання цього фінансового інструмента, посилить захист прав споживачів цієї послуги, понизить ризиковість пов'язаних операцій. Конструктивні зміни, на які чекає ринок фінансового лізингу, повинен справити позитивний ефект на його розвиток, підвищити транспарентність та якість надання лізингових послуг.

Список використаних джерел

1. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>

2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

Біляк Ю.В.,
канд. екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування,
м. Київ

ВІЙНА В УКРАЇНІ – ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

Отже, 24 лютого російські війська почали вторгнення в Україну. Ця війна, розпочата Росією, призвела до зміцнення єдності НАТО та глобально скоординованої політичної відповіді західних країн, включаючи найбільший пакет санкцій, ухвалений в історії.

Автор аналізує три аспекти, зосереджуючись на відповіді регуляторів, відповіді наглядових органів і відповіді банків:

Щодо відповіді регулюючих органів, наразі жодних конкретних постанов не видається. Європейський парламент та європейські агенції (EBA, ESMA, EIOPA) видають повідомлення та попередження компаніям щодо дотримання санкцій, полегшення доступу біженців до фінансового сектору та запобігання кампаніям з дезінформації та кібератакам. Щодо відповіді наглядових органів, ЄЦБ фактично звернувся до банків, які перебувають під його наглядом, ще до початку війни, щоб проаналізувати їхній вплив на Росію. Пізніше ЄЦБ і НКО запросили додаткову інформацію про ризики, проблемні кредити, резерви, транзакції SWIFT, непрямі ризики та заморожені рахунки, серед інших питань. І польський інспектор, KNF, був особливо проактивним. Щодо відповіді банків, слід зазначити, що після анексії Криму в 2013–14 роках європейські банки зменшували свою позицію в Росії, яка зараз становить менше 0,7% від загальної суми. Однак на початку війни кілька великих банків все ще мали відповідні ризики в Росії [1].

Реакція банків з різних точок зору [1]:

1. Що стосується управління, більшість банків щодня проводять кризові комітети на найвищому рівні, і особливо постраждалі банки мають спеціальні бойові кімнати та групи підтримки в кризових ситуаціях.

2. Що стосується звітності, банки швидко відповідають на запити ЄЦБ і національних компетентних органів і створюють внутрішні звіти для вищого керівництва.

3. Що стосується ідентифікації ризиків, банки ретельно перевіряють їх у портфелях – не лише прямі ризики, але й непрямі та умовні ризики, пов'язані клієнти, застави, депозити тощо.

4. Що стосується схильності до ризику та лімітів, банки зі значним ризиком в Україні, Росії та Білорусі активно працюють над лімітами, пороговими значеннями та діями, які необхідно вжити. Також більшість банків знижують кредитні рейтинги РФ до переддефолтного рівня.

5. Що стосується вимірювання кредитного ризику, розробляються конкретні сценарії стрес-тестування, такі як вплив на ВВП через скорочення поставок газу, націоналізацію російських дочірніх компаній, подальші санкції тощо.

На ринку та в домені ALM поки що перевищення не спостерігалось. Що стосується ліквідності, очікуються запити від наглядових органів щодо щоденних шаблів погашення, щоб побачити еволюцію депозитів.

Щодо відповідності, банки щодня переглядають чорні списки, а процедури KYC і моніторингу транзакцій були посилені, із суворішими правилами та спеціальними командами або робочими групами.

На арені IT-ризиків банки в Європі зараз перебувають у стані максимальної готовності, оскільки кібератаки з Росії з початку війни зросли більш ніж удвічі; і в більшості банків проводиться повна перевірка сторонніх постачальників.

Як видно, банки дуже активно працюють над наслідками війни в Україні, і Management Solutions вже супроводжує їх у ці важкі часи. Сфери, які найбільше постраждали (ризики, фінанси, IT, бізнес, комплаєнс тощо) – це саме ті сфери, де знаходиться основний досвід Management Solutions.

Список використаних джерел

1. <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/chomu-rinki-obvalilis-pislya-pidvischennya-stavki-frs/>

Гуминська М.В.,
старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ У СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

У сучасних умовах зростає інтерес до проблем практичного застосування фінансового контролінгу, як підсистеми фінансового управління суб'єктами господарювання. Ефективність реалізації функцій фінансового контролінгу у страхових компаніях залежить від якості інформаційного забезпечення, а також від того, на скільки оперативною та достовірною буде інформація, що надходить до служби контролінгу.

Питання створення системи інформаційного забезпечення та формування відповідної інформації для фінансового управління, в тому числі і фінансового контролінгу, розглянуті в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Проте в наукових працях практично відсутні дослідження проблем формування системи інформаційного забезпечення фінансового контролінгу у страхових організаціях.

При прийнятті фінансових та інвестиційних рішень керівництву страхової компанії необхідна зовнішня та внутрішня інформація, яку використовують для прийняття управлінських рішень, розробки фінансової стратегії, тактики та політики страховика.

Система показників інформаційного забезпечення фінансового контролінгу у страхових організаціях, що формується із зовнішніх джерел, поділяється, на нашу думку, на чотири основні групи, а саме: показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни; показники, що характеризують кон'юнктуру страхового та фінансового ринку; показники, що характеризують контрагентів та конкурентів страхової компанії; нормативно-регулюючі показники.

Показники інформаційного забезпечення фінансового контролінгу у страхових компаніях, що формуються із внутрішніх джерел можна об'єднати у три основні групи – показники фінансової звітності; показники управлінського обліку; нормативно-планові фінансові показники, що пов'язані з розвитком страхової компанії.

Система інформаційного забезпечення фінансового контролінгу є складовим елементом загальної системи інформаційного забезпечення фінансового управління страховими компаніями. Саме тому, при

розробці концептуальних засад формування системи інформаційного забезпечення фінансового контролінгу слід враховувати всі можливі інформаційні зв'язки такої системи із зовнішнім та внутрішнім середовищем.

Елементами системи інформаційного забезпечення фінансового контролінгу у страхових організаціях, на наш погляд, є наступні основні:

- підсистема збору інформації про стан зовнішнього середовища – забезпечує збирання відомостей про стан зовнішнього середовища страховика шляхом моніторингу основних його факторів;
- підсистема збору інформації про внутрішнє середовища – формує масив інформаційних даних з внутрішніх джерел управлінського обліку, інформації різних підрозділів страхової компанії тощо;
- підсистема інформаційних потоків – забезпечує оптимальну циркуляцію та фізичне переміщення повідомлень;
- інформаційні технології – забезпечує взаємодію сукупності засобів та методів збору, накопичення, переміщення, обробки інформації.

Таким чином, ефективне функціонування фінансового контролінгу у страхових організаціях, потребує відповідного інформаційного забезпечення від якості якого залежить якість висновків, які в свою чергу впливають на якість фінансового управління страховою компанією.

Подальші роботи доцільно присвятити дослідженню складових системи інформаційного забезпечення фінансового контролінгу у страхових компаніях.

Жураховська Л.В.,
канд. екон. наук, МВА, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Використання міжнародних стандартів професійної діяльності на фінансових ринках є доказовою ознакою інтеграції фінансового ринку України у світовий фінансовий простір. Так, в Україні широко використовуються такі загальновізанані на ринках цінних паперів міжнародні стандарти фінансової звітності [1]:

- IAS – International Accounting Standards / Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
- IFRS – International Financial Reporting Standards / Міжнародні стандарти фінансової звітності;
- GIPS – Global Investment Performance Standards / Глобальні стандарти результативності інвестування;

IFRS, або Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), розроблені як загальносвітова мова бізнесу, метою якої є зробити рахунки компаній зрозумілими та порівнянними за кордоном. Дані Стандарти є наслідком зростання міжнародних пакетів акцій та торгівлі і є важливим для компаній, що здійснюють торгівлю в декількох країнах. Саме тому IFRS поступово замінюють різні національні стандарти бухгалтерського обліку. Стандарти IFRS / МСФЗ застосовуються у 140 країнах Європейського Союзу, Індії, Гонконгу, Австралії та країнах СНД [2]. МСФЗ не приймаються в США, хоча SEC (Комісія з цінних паперів і бірж США) рекомендувала їх. Натомість GAAP (Загальновизнані принципи бухгалтерського обліку) використовуються в США як стандарти бухгалтерського обліку [3].

В порівнянні з IFRS, IAS / МСБО – це Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, а саме міжнародна версія рахунків, попередня до IFRS / МСФЗ, що були видані між 1973 і 2001 роками [4]. Відомо, що Положення (стандарти) щодо бухгалтерського обліку в Україні («P (S) BO») – це національний варіант МСБО з деякими суттєвими відмінностями (але не прийнятий для МСФЗ).

Глобальні стандарти результативності інвестування GIPS [5] прийняті в 1600 організаціях на 46 ринках та визнані в усьому світі. Цілями GIPS є такі: а) забезпечити наявність точних та узгоджених даних; б) отримати в усьому світі стандарти для розрахунку та представлення результатів; в) сприяти чесній глобальній конкуренції серед інвестиційних фірм; г) сприяти саморегулюванню галузі в глобальному масштабі.

Відповідно до розглянутих глобальних стандартів фінансової звітності на фінансових ринках діють широко визнані професійною спільнотою Міжнародні професійні сертифікати [6], а саме:

- ACCA – Chartered Certified Accountant / Дипломований сертифікований бухгалтер;
- CAP – Certified Accounting Practitioner / Сертифікований бухгалтер-практик;
- CIPA – Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер;
- CPA – Certified Public Accountant / Дипломований бухгалтер;

- CFA – Chartered Financial Analyst / Сертифікований фінансовий аналітик;
- CIA – Certified International Investment Analyst / Сертифікований міжнародний інвестиційний аналітик;
- CFP – Certified Financial Planner / Сертифікований фінансовий планувальник;
- CIPM – Certificate in Investment Performance Measurement / Сертифікат з оцінки результативності інвестування.

Спираючись на сказане вище, можна зробити висновок, що розвиток професійних стандартів в Україні висуває такі нагальні питання:

1. Наявність міжнародно визнаної професійної сертифікації у спеціаліста має не лише сильні сторони, але й несе певні виклики та ризики.
2. Чи повинні професійні сертифікації (міжнародні та національні) пропонуватися державним органом (наприклад, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку) або вони повинні бути делеговані відповідними СРО (саморегульвними організаціями)?

Список використаних джерел

1. Finding the Right Accounting Certification. URL: <http://www.investopedia.com/articles/professionaleducation/09/accounting-finance-certifications.asp>
2. International Financial Reporting Standards. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/International_Financial_Reporting_Standards
3. Generally Accepted Accounting Principles. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Generally_accepted_accounting_principles
4. International Accounting Standards Board (IASB). URL: <http://dtkk.com.ua/show/1cid12519.html>
5. Global Investment Performance Standards for Firms. 2020. URL: http://www.gipsstandards.org/2020_gips_standards_firms.pdf
6. Finding the Right Accounting Certification. URL: <http://www.investopedia.com/articles/professionaleducation/09/accounting-finance-certifications.asp>

Прозоров Ю.В.,
науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
м. Київ

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНИХ БАНКІВ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Глобальний банк розвитку IBRD, що входить до Групи Світового банку, регіональні та локальні банки розвитку (далі-БР), що були створені як спеціалізовані фінансові установи при реалізації у 1945–50-х роках плану Маршала для відбудови зруйнованих Другою світовою війною економік Західних країн. Як показує нам історичний світовий досвід такі структури продовжують відігравати значну роль і в наш час, особливо під час криз.

Актуальність теми надзвичайно зросла при підготовці фінансової програми післявоєнного відновлення та модернізації економіки України. Питання ефективності та інституційного механізму побудови банків реконструкції та розвитку досліджують J. Thorne, M. Webber, M. Whittle, В. Гесць, А. Гриценко, Я. Жаліло, Т. Коляда, В. Корнєєв, Т. Кричевська, В. Міщенко, В. Шапран та ін.

Система Міжнародних фінансових організацій МФО містить на сьогодні інституції, що діють на глобальному (МВФ, інституції групи Світового банку, Банк міжнародних розрахунків) і регіональному рівнях (ЄБРР, ЄІБ, Азійський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку та ін.). Інституційну координацію МФО було посилено після глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2010рр. внаслідок створення в рамках G20 нової інституції глобально-локального фінансового регулювання – Ради із фінансової стабільності.

Наявні суперечності інституційних функцій та цілей БР локального та глобального рівнів необхідно розв'язати ще до етапу післявоєнної реконструкції. Аналіз міжнародного досвіду показує, що більшість національних спеціалізованих БР мають формально закріпленій особливий правовий статус. На такі банки як на інститути розвитку законодавчо покладаються функції фінансування проектів, які створюють вагомі довгострокові економічні, соціальні й екологічні переваги. Як довела Т. Кричевська, «величезний потенціал криється у розвитку інституцій, таких як банки розвитку, які збільшують ефективність взаємодії цих економік з глобальним ринком капіталу»[1,

с.13]. Наприклад, Німецький банк розвитку – Установа для відбудови (KfW), що був створений після Другої Світової війни у ФРН), брав участь у 2007–08 рр. у реструктуризації німецької банківської системи. Ще більша підтримка через KfW від держави була під час Covid-19.

Багато у європейських країнах приділяється уваги державній підтримці малого та середнього бізнесу, а також фінансуванню екологічного та кліматичного переходу через нові та існуючі вже локальні БР. Особливий статус БР і підтримка, яка надається державою, дозволяють розглядати інвесторам такі банки «як квазі-суверенних позичальників, що мають рівний із державою суверенний рівень ризику» [2, с.90], а це істотно поліпшує умови запозичення на міжнародному ринку капіталів.

Висновки. Основним фінансовим глобально-локальним інститутом фінансово-кредитної підтримки післявоєнної відбудови економіки України повинен стати новостворений після закінчення війни (за прикладом німецького KfW) Український банк відбудови та розвитку. УБВР має бути утворений Верховною Радою шляхом прийняття відповідного Закону України як нова спеціалізована установа, що функціонуватиме на засадах та принципах, визначених у ЄС для Національних банків підтримки та розвитку [3].

Список використаних джерел

1. Кричевська Т. О. Глобальні і національні фактори ефективності грошово-кредитних та фінансових механізмів стабілізації економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9133> (дата звернення: 25.10.2022).

2. Прозоров Ю.В. Рух до локалізації глобальних інститутів розвитку задля післявоєнного відновлення України та формування нових економічних зв'язків з ЄС та світом. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Зб. наук. праць. Наук. ред. В.Юрчишин. Київ: Центр Разумкова, 2022. С. 89-94.

3. Whittle M., Malan J., Bianchini D. New Financial Instruments and the Role of National Promotional Banks // Study for the Policy Department on Budgetary Affairs. – Brussels:European Parliament, 2016. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/572687/IPO_L_STU\(2016\)572687_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/572687/IPO_L_STU(2016)572687_EN.pdf)(дата звернення: 21.10.2022).

Рошило В. І.,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система посідає чільне місце в економічному розвитку кожної держави. Євроінтеграційні наміри України внесли зміни до розвитку її економіки і зокрема до фінансової сфери. Суттєво ці зміни торкнулись розвитку банківської системи, яка є системоутворюючою ланкою фінансово-кредитного ринку. Суть цих змін проявляється у збільшенні присутності іноземних банків, необхідності імплементації норм банківського законодавства, чинних в ЄС та європейських методів ведення банківського бізнесу у вітчизняну практику.

Значні загрози функціонуванню банківської системи несе зовнішня фінансова політика. Зростання обсягів зовнішніх запозичень і нарощування зовнішнього боргу значно послаблюють банківську систему України. Їх обслуговування і, відповідно, фінансування унеможлиблює активізацію інвестиційних процесів через нестачу фінансових ресурсів. Вкрай малими та недостатніми для підтримки національної грошової одиниці залишаються золотовалютні резерви в Україні, нестача яких обумовлює високі девальваційні ризики, які дестабілізують банківську систему. Загалом ключовими проблемами банківської системи в сучасних умовах слід визнати наступні: високі темпи інфляції та девальвації національної грошової одиниці, що посилює вразливість банківської системи; зниження показників розвитку та погіршення ситуації у реальному секторі економіки; обмежені можливості мобілізації ресурсів на ринку фінансових послуг та зміцнення кредитного потенціалу банків; погіршення якості кредитного портфелю банків, суттєве зростання заборгованості за кредитами та їх неповернення.

Банківська система України розвивається у вкрай складних умовах військової агресії, які обумовлюють значні ризики, нестабільність та невизначеність фінансово-економічної ситуації. Окремі напрями банківського бізнесу фактично перестали існувати. Так, банки відмічають катастрофічне падіння іпотечного бізнесу, викликане різким падінням доходів українців та небажанням інвестувати в українську нерухомість через високі ризики, пов'язані з

війною [1]. Падіння кредитного та іпотечного бізнесів банки намагаються компенсувати за рахунок трансакційного бізнесу, заробляючи на комісіях, що стягуються за перекази коштів, поповнення кредитних карток готівкою, конвертацію валюти тощо. Частка кредитного бізнесу також суттєво скоротилася. Однією з основних причин падіння кредитного та депозитного бізнесів банків є суттєве скорочення мережі їх відділень, оскільки існуючі обмеження щодо ідентифікації клієнтів забороняють банкам видавати кредити чи приймати вклади на значні суми онлайн.

Сприяння відновленню, стабілізації та розвитку економіки є пріоритетним напрямком діяльності банківської системи України, що включає комплекс заходів, спрямованих на підтримку макрофінансової стабільності, розширення доступності кредитування економіки, зокрема:

- розвиток та актуалізація ринку фінансових послуг та удосконалення інфраструктури ринку капіталу;

- розвиток цифрових фінансів як драйвера подальшої диджиталізації української економіки, просування інновацій у галузі безготівкових операцій, розширення доступності фінансів, а також забезпечення та удосконалення захисту фінансового сектора від кібератак;

- впровадження новітніх методів у сфері фінансового сектора, що передбачає розробку системи віддаленої ідентифікації BankID, впровадження інноваційних технологій для здійснення платежів та переказів, хмарних технологій, розширення доступу учасників фінансового ринку до публічних реєстрів.

Список використаних джерел

1. Ліхачов М. Проблеми та перспективи банківського сектору. *Юридична газета*. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/problemi-ta-perspektivi-bankivskogo-sektoru-.html>

Сундук Т.Ф.,
старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНО ВІДОКРЕМЛЕНИХ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ БАНКУ

Розвиток банківського сектору в Україні, на певному етапі розвитку маркетингової концепції розширення банківського бізнесу та ринків збуту банківських продуктів, закономірно виникає необхідність створення мережі територіально відокремлених структурних підрозділів банку.

Як правило, створення нового банківського підрозділу в Україні вирішується спонтанно, без чітких економічних розрахунків і моделювання в цьому напрямку, прив'язується до взаємодії банку з вагомими корпоративними клієнтами або при налагоджені взаємовідносин з місцевою адміністрацією. При цьому фактична діяльність структурного підрозділу в умовах сучасного економічного розвитку, його бізнес-план на найближчий час, принципи функціонування та маркетингова стратегія в регіоні залишається або осторонь, або відходить на другий план (ця другорядність призводить до поверхневого розгляду проблем). А визначення поняття як ефективність діяльності територіально відокремленого підрозділу при його створенні, взагалі практично не розглядається, або розглядається в сильно скорочено муваріанті.

Результатом неналежних розрахунків майбутньої діяльності структурного підрозділу банку або всієї мережі в цілому набуває збитковий характер діяльності, що призводить до загальних збитків банку, і як наслідок, закриття його підрозділу. Що спонукає головний офіс банку видавати зайві непотрібні інструкції, змінювати політику розвитку територіально відокремлених структурних підрозділів, заборони/дозволу деяких банківських операцій, що в результаті призводить до повного непорозуміння дій керівництва банку та керівництва його структурного підрозділу. Такі дії призводять до хаотичної діяльності структурного підрозділу банку: починають уходити клієнти (і у свою чергу йде відтік грошей), затягуються процеси ухвалення рішень, паралізується діяльність структурного підрозділу по основних напрямках. Для уникнення цієї ситуації необхідно чітко розуміти, для яких цілей відкривається територіально

відокремлений структурний підрозділ, розробити основні положення його діяльності та взаємодії з головною офісом.

В Законі України «Про банки і банківську діяльність» зазначається: підрозділ банку – це структурна одиниця банку, що не має статусу юридичної особи і виконує функції, визначені банком, укладає договори і веде іншу господарську діяльність від імені банку. З вище зазначеного витікає, що структурний підрозділ може здійснювати різного роду діяльність, виконувати всю сукупність можливих в даному регіоні банківських операцій або тільки частину їх (дивлячись на видану ліцензію).

Для досягнення ефективної діяльності територіально відокремлених структурних підрозділів банку необхідно притримуватись таких основних домінант:

- працювати за принципом саморозрахунку, з урахуванням жорсткого дотримання лімітів по операціях, які встановлюються головним офісом банку з урахуванням ризиковості цих операцій в регіоні, в якому знаходиться підрозділ банку, з можливістю використання отриманого прибутку за власним розсудом. Механізм утворення прибутку підрозділу банку полягає в акумуляції всіх його доходів, повний розрахунок з акціонерами і пайовиками, відшкодування витрат головного банку, і тільки кошти, що залишилися після всіх розрахунків ідуть на рахунок підрозділу, відповідно розрахованій ефективності його діяльності;

- всі взаємовідносини головного офісу банку та його структурних підрозділів будуються на принципі платності; якщо підрозділ працює тільки по залученню грошових ресурсів для банку, його доходи визначаються відповідно відсотковим ставками по розміщенню грошових коштів самим банком, залежно від терміновості розміщення їх в ресурсах банку;

- трансфертні доходи та витрати, які виникають при покупці/продажі ресурсів між структурними підрозділами банку та банком, нараховуються за трансфертними ставками на середній за звітний період залишок коштів по кожному пулу (розподіл на пули з точки зору терміну використання ресурсів);

- ведення політики стимулювання та заохочення працівників до кращого виконання їхніх обов'язків. Службовці повинні розуміти, що саме вони безпосередньо впливають на діяльність свого структурного підрозділу та банку в цілому;

- до територіально відокремлених структурних підрозділів з негативною ефективністю роботи, головний офіс банку може застосовувати різного роду штрафні санкції аж до закриття збиткового.

Таким чином, дотримання вище зазначених домінант організації функціонування територіально відокремлених структурних підрозділів банку можна добитись ефективної їх роботи, фінансове планування діяльності допоможе досягти його прибутковості, також необхідним є ліцензування більшого кола банківських операцій, зважене управління ризиками вплине на мінімізацію його витрат, а в разі невиконання вимог головного банку, він має право застосовувати штрафні санкції до свого структурного підрозділу.

Циганова Н.В.,
д-р екон. наук, професор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Поточна ситуація в Україні демонструє значення економічного потенціалу країни та стійкої до зовнішніх шоків банківської системи, оскільки війни виграються і в економічній площині. У воєнних умовах перед банківським сектором постає ряд важливих завдань: забезпечити ефективну систему розрахунків і платежів, не допустити клієнтської паніки і втрати довіри клієнтів, вжити заходів для посилення стійкості банків, продовжувати кредитування бізнесу для поповнення обігових коштів, особливо тих підприємств, що мають визначальне значення для підтримання обороноздатності держави та експортерів. Також зростає роль банків у розміщенні та обслуговуванні державного боргу. Проте для реалізації цих завдань банки і банківська система у цілому мають зберегти стійкість, здатність протистояти ризикам воєнного часу.

В умовах воєнного стану українські банки зіштовхнулися з рядом суттєвих проблем: скорочення активів, зокрема кредитних портфельів, погіршення параметрів останніх, погіршення параметрів капіталізації, зниження рентабельності активів з 4,2 % на початку лютого 2022 р. до -1,1 на 01.05.2022 р. Лише 01.08.2022 р. цей показник сягнув позитивного значення 0,29%, але 01.09.2022 р. знову знизився до

0,25%. Рентабельність капіталу українських банків також суттєво погіршилася: цей показник знизився з 33,31% на 01.02.2022 до -4,09% на 01.07.2022 р. На початок вересня він становить 2,21 %, що нижче, ніж у попередньому місяці. Загалом у липні та серпні банківська система виходить на прибуток, але 24 банки з 67 платоспроможних показують 01.09.2022 збиткову діяльність, зокрема Укрексімбанк та Укргазбанк [1].

В умовах війни банки мають пристосувати свої бізнес-моделі до зміни структури потреб клієнтів у банківських послугах та подальшого погіршення параметрів кредитних портфелів. Оскільки за таких умов практично перед кожним банком постає проблема нарощування резервів та забезпечення дотримання вимог щодо капіталу, необхідно своєчасно визначатися зі шляхами докапіталізації. Оскільки загострення проблем ресурсного забезпечення банків є цілком прогнозованим, менеджмент банків та регулятори мають адекватно та своєчасно реагувати на цю ситуацію. Своєчасним є прийняття закону № 2180-IX щодо повного державного гарантування повернення депозитів у період воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення, що підвищує довіру до банків. У цілому по банківському сектору протягом поточного року не спостерігалось критичного скорочення коштів клієнтів, хоча показники коштів суб'єктів господарювання лише на початок серпня повернулися на рівень початку року. У третьому кварталі 2022 р. обсяг клієнтських коштів зростає, але зростає і їх вартість, що негативно впливає на перспективи відновлення кредитної діяльності банків. Тому слід погодитися з пропозиціями щодо цільового рефінансування банків з метою фінансової підтримки секторів економіки, критично важливих у сучасних умовах, зокрема – аграрного сектору. Також у сучасних умовах зростає значення співпраці Кабінету Міністрів України та Національного банку України щодо підтримки і стимулювання економіки, забезпечення стабільності у монетарній сфері та на фінансових ринках, управління діяльністю державних банків, підвищення стійкості банківського сектору, що потребує додаткового організаційного врегулювання.

Список використаних джерел

1. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення 27.10.2022)

Шмигель А. В.,
здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

СУЧАСНИЙ ДИЗАЙН МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Макроекономіка як окрема гілка економіки виникла внаслідок Великої Депресії 1929 року, оскільки науковці та регулятори почали усвідомлювати важливість дослідження та поглиблення розуміння того, як функціонує економіка на макрорівні. Натомість макропруденційна політика, як окремий, загальноприйнятий на глобальному рівні, підхід до регулювання фінансового ринку, набула поширення у відповідь на виклики Глобальної фінансової кризи 2008-2009 років. Хоча теоретична її концепція була сформульована наприкінці 70-х років минулого сторіччя [1].

Метою запровадження макропруденційної політики стали моніторинг системних ризиків та пом'якшення наслідків їхньої реалізації, а також підтримка фінансової стабільності на національному (функція центральних банків країн та інших регуляторів фінансового ринку) або глобальному рівні (функція наднаціональних інституцій, що регулюють фінансові ринки групи країн чи світу в цілому). Попри те, що наукова думка про макропруденційну політику та системний ризик активно та невпинно розвивається із моменту її зародження, все ж вона залишається досить новим та малодослідженим напрямом, а її дизайн і далі активно розробляється та не є остаточним.

Згідно звіту Європейської ради з системних ризиків за 2021 рік, головною метою макропруденційної політики наразі є мінімізація кількості епізодів та впливу наслідків загальносистемних збоїв на фінансових ринках. Для реалізації цієї мети установа, що володіє мандатом на здійснення макропруденційної політики, повинна мати набір типових інструментів:

- зміна вимог до рівня (нормативів) достатності капіталу фінансових установ (у тому числі впровадження та калібрування буферів капіталу);

- встановлення максимального співвідношення суми кредиту до вартості застави для житлових іпотечних кредитів та максимального рівня боргового навантаження на позичальника;

- зміна ваг ризиків, що застосовуються в контексті вимог до капіталу;

- формулювання альтернативних сценаріїв для стрес-тестування фінансових установ, які використовуються для оцінювання та можливого подальшого впливу на їх стійкість.

І це лише частина існуючого інструментарію, адже до нього також можна віднести широке розмаїття індикаторів системного ризику, як ті що характеризують поточний стан фінансової системи, так і ті, що сигналізують про накопичення системного ризику та обчислюють загрозу його реалізації в майбутньому.

З метою досягнення своїх цілей, регулятори, що володіють мандатом на здійснення макропруденційної політики, повинні мати стійке уявлення про концептуальний та кількісний зв'язок між інструментами та встановленими цілями. Слід зазначити, що макропруденційна політика, яка направлена на забезпечення стабільності фінансової системи, майже завжди має певну ціну. Регулятори мають ставити за мету забезпечити стійкість фінансової системи та мінімізувати системний ризик, не нашкодивши при цьому економічному зростанню чи рівню життя населення [2].

Відповідно до Стратегії макропруденційної політики Національного банку України (далі – НБУ), кінцева її мета – забезпечення фінансової стабільності, стану фінансової системи, за якого вона здатна належно виконувати основні свої функції та успішно протистояти кризовим явищам. До того ж, досягнення цієї мети має сприяти сталому зростанню економіки.

У сприянні фінансовій стабільності НБУ орієнтується на рекомендації Базельського Комітету з банківського нагляду, Європейської ради з системних ризиків, норми Регламенту та Директиви про вимоги до капіталу.

До інструментарію макропруденційної політики, який потенційно може використовувати НБУ, належать:

- інструменти капіталу (контрциклічний буфер капіталу, буфер системної важливості, буфер системного ризику, буфер консервації капіталу та коефіцієнт левериджу);

- інструменти ліквідності (коефіцієнт покриття ліквідністю, коефіцієнт чистого стабільного фінансування);
- інші інструменти (граничне співвідношення розміру кредиту та вартості забезпечення, граничне співвідношення суми обслуговування боргу та доходу позичальника, плани відновлення діяльності та примусової реструктуризації (резолуції) та підвищені вимоги до розкриття інформації [3]).

Список використаних джерел

1. Turalay Kenç, 2016. Macroprudential regulation: history, theory and policy. BIS Papers chapters, in: Bank for International Settlements (ed.), Macroprudential policy, volume 86, pages 1–15, Bank for International Settlements.

2. Stephen G. Cecchetti and Javier Suarez, 2021. A general framework for macroeconomic and macroprudential policy, Reports of the Advisory Scientific Committee No 11 / December 2021, pages 5–9, European Systemic Risk Board.

3. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України від 14 грудня 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZIvZgKdapdeO>.

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ, РИЗИКАМИ ТА ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Антонюк О.А.,
старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Протягом останніх 30 років проблемі оцінювання ефективності діяльності банків почала приділятися значна увага. Особливої важливості набувають питання проведення статистичного аналізу ефективності, оскільки його результати є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Перші праці, які були присвячені проблемам банківської ефективності окремих країн з'явилися вже на початку 90-х років. Вони стосувалися ефектів масштабу у банках США. В першій половині 2000 років з'явилися роботи, в яких проводився аналіз ефективності банків Європи, а також були зроблені спроби порівняльного аналізу ефективності банківського сектору між різними країнами [1]. В класичній роботі з даного питання А. Бергера [2] наведено близько 130 досліджень різних аспектів ефективності банків, які охоплюють більше 20 країн світу.

До основних проблем при дослідженні ефективності банківської діяльності можна віднести наступні:

1. Проблема вибору методу оцінювання рівня ефективності.
2. Проблема вибору вхідних та вихідних ознак для оцінювання рівня ефективності.
3. Проблема формування однорідної сукупності одиниць дослідження.
4. Проблема вибору вхідних та вихідних ознак для оцінювання рівня ефективності.
5. Проблема формування однорідної сукупності одиниць дослідження.

Отже, статистичний аналіз ефективності банківської діяльності являє собою складну методологічну проблему, вирішення якої потребує комплексного та обґрунтованого вирішення.

Пропонується підхід, в основу якого покладено формування однорідної сукупності одиниць банків і знаходження оцінок їх ефективності, що є основою для подальшого аналізу.

За ознаками, які є істотними для оцінювання ефективності для кожної групи створюється модель оцінювання ефективності. Під час перевірки її адекватності визначаються ознаки, що не здійснюють істотного впливу на рівень ефективності. Такі змінні вилучаються із сукупності. В цьому разі наступним етапом є визначення однорідності сукупності за змінними, що залишені в моделі.

Проведення кожного із зазначених етапів аналізу потребує застосування відповідних статистичних методів. Отримані на кожному етапі результати в свою чергу є умовою для наступного етапу.

За рахунок цього підходу аналізу стає можливим вирішення таких проблем як формування однорідних сукупностей і відсутність суб'єктивного вибору змінних при оцінюванні ефективності, що підвищує достовірність результатів аналізу.

Отримані результати статистичного аналізу ефективності банківської діяльності можна використовувати для ухвалення рішень відповідно до цілей споживачів інформації та регуляторного органу.

Список використаних джерел

1. Маслак Н. Г. Використання економетричного підходу для оцінки ефективності банків України. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: фінанси і кредит. 2010. № 1(29). С. 57–62.

2. Berger A.N., Humphrey D.B. Efficiency of Financial Institutions: International Survey and Directions for Future Research. Washington D.C.: Federal Reserve Board of Governors, 1997. 75 p. *Finance and Economics Discussion Working Paper*. № 1997–11.

Гарбар Є.С.,
канд. екон. наук,
директор з ризиків АТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»,
м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНА ДЕТЕРМІНАНТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ БАНКУ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СЕРЕДОВИЩА

В період розвитку кризових явищ в зовнішньому середовищі будь – якого банку одним із головних завдань є прийняття вчасних та правильних рішень для підтримання необхідного рівня прибутковості установи.

Як правило, кризове середовище збільшує необхідність оперативності проведення будь – яких процесів, відповідно, організаційна детермінанта в таких періодах стає одним із головних складових функціонування ефективної системи забезпечення фінансової стабільності та сталого розвитку установи.

Традиційно, за сутнісними характеристиками та ідентифікаційними ознаками розрізняють наступні види криз:

- за масштабами прояву: загальні кризи та локальні;
- за проблематикою: макрокризи та мікрোকризи;
- за причиною виникнення: природні, суспільні та екологічні кризи;
- за структурою відносин у соціально-економічній системі й диференціації проблематики її розвитку: економічні, соціальні, організаційні, психологічні, технологічні [1].

Розуміння типології та характеру кризи надають можливість не тільки зниження негативного ефекту її наслідків та забезпечення проходження банком кризового періоду без суттєвого впливу, але і розуміння можливостей змін діяльності, що направлені на збільшення конкурентоздатності напрямків бізнесу для підтримання та розвитку профіт – центрів. Так, будь – яка криза формує середовище та вчиняє комплексний та всебічний вплив на всіх, без виключення, типах портфелів активних та пасивних операцій банку. Та здебільшого, кризове середовище формується із наявності декількох видів криз та вчиняє вплив на портфелі банку шляхом уповільнення темпів економічного розвитку населення та суб'єктів господарювання через зниження рівня зайнятості (доходів), або зміни масштабу та ємності ринку функціонування, відповідно.

Зміни в діяльності, що відбуваються під впливом кризового середовища, вимагають швидких та нестандартних рішень для управління банком для забезпечення його прибутковості, зокрема направлені на наступні процеси: оптимізація видатків та контроль надходжень (зокрема, зупинення, або призупинення фондування капітальних інвестицій та проектів розвитку установи із горизонтом окупності більше 1 року від моменту впровадження [2], пріоритезація інвестицій, направлених на контроль та втримання якості активів банку, тощо), завчасне посилення роботи із портфелем активних банківських операцій (постійний контроль рівня платіжної дисципліни, перегляд правил відбору позичальників, банків- контрагентів, перегляд стрес-сценаріїв оцінки якості портфеля та, прогноз впливу наслідків реалізації сценарного аналізу на показники діяльності банку, тощо), налагодження системи контролю пасивних портфелів банку (реалізація системи втримання постійної клієнтської бази вкладників, адаптація продуктової лінійки з урахуванням зміни вартості ресурсу, тощо), проведення організаційної адаптації з перспективою майбутніх змін (посилення підрозділів супроводження портфелів, перегляд структури та функціоналу супровідних підрозділів банку, адаптація та розширення функцій для забезпечення майбутньої безперервної діяльності).

Завчасне розуміння масштабу впливу та прогнозування майбутніх наслідків кризових явищ на діяльність банку є основною детермінантою прийняття правильних рішень для швидкої адаптації, подальшої трансформації та забезпечення прибуткової діяльності банку.

Список використаних джерел

1. Башнянин Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С., Ч.1; Ч.2: Загальна економічна теорія; Спеціальна економічна теорія. К.: Ніка-Центр; Ельга, 2002. 527 с.

2. Кухта П.В. Кризи, їх причини та наслідки. *Ефективна економіка*. 2012. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439>.

Горбачов В.М.,
голова наглядової ради АТ «Альтбанк»,
канд. техн. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ЧОТИРИ ФАЗИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ 2022 РОКУ

Сучасна Україна має довгий список банківських турбулентностей: гіперінфляція національної валюти, глобальна криза, масовий вхід західного капіталу на ринок, катастрофічне зростання NPL роздрібних клієнтів, банкопади, COVID-19. Відповідно, до цього формувалася і система корпоративного управління банками (КУБ), а її інтеграція до міжнародних стандартів ставала нормою, чому сприяли нові законодавчі ініціативи НБУ.

Віроломна війна РФ і її перебіг, здавалосьь, зруйнують всю банківську систему. Проте, після восьми місяців військових дій можна зробити перші висновки, щодо наявності 4-х характерних фаз трансформації КУБ.

Фаза 1: «Шок». *Період часу* – кінець лютого, березень 2022. *Характерні ознаки:* Первинна природня паніка великої кількості персоналу, включаючи керівні органи банків; втрата зв'язку з частиною менеджерів та їх поточної локації; не прогнозованість дій; хаотичний тиск клієнтів по збереженню власних активів; втрата контролю банків над частиною мережі в окупації. *Реакція органів КУБ:* Максимальне відновлення каналів зв'язку та локацій ключового персоналу, акціонерів, наглядових рад, правлінь, ризик-менеджменту; впровадження мультифункціональності; евакуація персоналу; операційна стабільність платіжних систем та ІТ обладнання.

Фаза 2: «Адаптація». *Період часу* – квітень, травень 2022. *Характерні ознаки:* Стабілізація міграції персоналу по різним локаціям; нормалізація комбінованого он/офлайн режиму роботи менеджерів; режим Cost cutting, активні зусилля по дублюванню ІТ систем в західних регіонах України. *Реакція органів КУБ:* Активна онлайн комунікація органів управління банків з НБУ (послаблення регулятивних вимог під час війни); цілеспрямовані зусилля 1-ї лінії захисту банку та ризик-менеджменту на комунікацію з клієнтами, щодо реструктуризації та стабілізації кредитних відносин; суттєве зниження

ризик-апетиту; забезпечення мінімуму операцій мережі на окупованих територіях або їх повне блокування.

Фаза 3: «Оцінка». *Період часу* – червень, липень, серпень 2022. *Характерні ознаки*: Повернення більшості персоналу до місць проживання (неокуповані території); спроби відновлення кредитування; комунікація з клієнтами та аналіз динаміки розвитку їх бізнесу. *Реакція органів КУБ*: Системна оцінка ризик-менеджментом кредитного портфелю, оцінка NPL; формування резервів по втраченим активам та прогноз P&L, систематизація пріоритетів/заборон під час війни.

Фаза 4: «Пошук стратегії». *Період часу* – вересень – кінець 2022. *Характерні ознаки*: Максимальна увага існуючим клієнтам банку, аналіз трансформації їх бізнес-моделей; бюджетний процес 2023 в банках; посилення міграції банківського персоналу на ринку (скорочення робочих місць, психологічне перенавантаження, незвичний перерозподіл функцій, вихід ряду банків з ринку). *Реакція органів КУБ*: Активізація взаємодії акціонерів, наглядових рад, правлінь по пошуку нових стратегій для сьогодення та повоєнних часів; проекти по цифровізації систем управління банком в екстремальних умовах; моделювання критичних сценаріїв банкінгу в осінньо-зимовий період 2022–23 в умовах фізичного руйнування енергетичної інфраструктури України.

Отже, українська банківська система та її органи КУБ, у своїй більшості, доказали, що здатні витримувати небачені економічні та організаційні виклики, швидко трансформуватися та адаптуватися до реалій ведення бізнесу під час війни.

Івасів І.Б.,
д-р екон. наук, професор,
Київський національний економічний університет
імені В. Гетьмана,
м. Київ

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКУ

Ефективна система управління ризиками передбачає розподіл обов'язків між підрозділами банку із застосуванням моделі трьох ліній захисту: 1) на рівні бізнес-підрозділів банку та підрозділів підтримки діяльності банку; 2) на рівні підрозділу з управління ризиками та

підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс); 3) на рівні підрозділу внутрішнього аудиту щодо перевірки та оцінки ефективності функціонування системи управління ризиками [1]. В той же час, відповідальність за функціонування та контроль ефективності системи внутрішнього контролю, системи управління ризиками та контролю за дотриманням норм (комплаєнс) банку покладено на наглядову раду, у складі якої рекомендовано, а для системно важливих банків і прописано як обов'язкове, створення комітету з управління ризиками під керівництвом незалежного директора, який, водночас, не є головою ради банку [2]. Загальна стратегія ризик-менеджменту визначається наглядовою радою, а загальне управління системою управління ризиками здійснює правління.

Комплекс дій з управління ризиками у банку спрямований на досягнення наступних цілей: ризики повинні бути зрозумілі банку і його керівництву; ризики повинні знаходитися в межах рівнів толерантності, встановлених наглядовою радою; рішення щодо прийняття ризику мають узгоджуватись зі стратегічною метою діяльності банку; рішення щодо прийняття ризику повинні бути конкретними та чіткими; очікувана доходність повинна компенсувати ризик, що приймається; розподіл капіталу має відповідати розміру ризиків, на які наражається банк; стимули для досягнення високих результатів діяльності повинні узгоджуватись з рівнем толерантності до ризику.

Потрібно підкреслити, що у банківській практиці процес ризик-менеджменту не направлений на усунення ризику, позаяк це б означало відмову від операції, але на отримання відповідної винагороди за прийняття ризику на себе.

Стосовно підрозділів, які безпосередньо задіяні у процес ризик-менеджменту, то їх завдання полягає в ідентифікації, оцінці, контролі, моніторингу ризиків, зокрема оцінки рівня ризиків, контрагентів, рекомендацій щодо лімітів за окремими видами операцій, контрагентів, управління портфельними ризиками. Важливою вимогою до підрозділу з ризик-менеджменту є його повна структурна і фінансова незалежність від підрозділів фронт-офісу, які безпосередньо приймають ризики та бек-офісу, де здійснюється реєстрація ризиків та контроль за їх вартістю.

Можна констатувати, що національна модель корпоративного управління в банках характеризується на чіткому розподілі повноважень і відповідальності, належному рівні підзвітності та системи стримування та противаг, наявності кваліфікованих членів ради та правління банку, які розуміють свої повноваження та відповідальність і дотримуються високих професійних і етичних стандартів під час

виконання своїх функціональних обов'язків та забезпечують колективну придатність наглядової ради банку.

Список використаних джерел

1. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. Затв. Постановою правління НБУ 11.06.2018 № 64.

2. Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України. Схвалено Рішенням Правління НБУ 03.12.2018 № 814-рш.

Кошман А.Х.,
*здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВ

Будь-яка діяльність, що пов'язана з виробництвом товарів, послуг та їх реалізацією, є ризикованою. Під ризики підпадає також діяльність урядових організацій, фінансових установ і фізичних осіб, на яку впливають чисельні як зовнішні, так внутрішні чинники. Ризики спричиняють фінансові кризи на національних і світових фінансових ринках.

При аналізі ризиків, які супроводжують фінансові послуги, всі їх учасники повинні мати уявлення про те, які ризики їх можуть очікувати, знати методи їх зменшення або запобігання й управління. Для цього важливо знати методологію виявлення ризиків, їх оцінки та управління.

Як показує українська практика управління економікою і фінансами, в банках, зазвичай, проблеми з фінансами виникають у випадках кредитування інсайдерів та пов'язаних осіб під пільгові кредитні відсотки і недостатнім кредитним забезпеченням.

Одним із найголовніших завдань управління будь-якою кредитною установою є забезпечення відповідного рівня ліквідності. Кредитна установа вважається ліквідною, якщо вона має доступ до фінансових

засобів, які можуть бути залучені за розумною ціною і тоді, коли в них є потреба [1].

Зараз у практичній діяльності фінансових установ для забезпечення їх ліквідності, а значить підвищення ефективності ризиків, сформовані такі методології:

- методологія комерційних позик;
- методологія переміщення (трансформації) активів фінансових установ;
- методологія очікуваного прибутку;
- методологія управління пасивами;
- методологія спільного управління активами та пасивами [2].

Ризики можуть негативно впливати на фінансовий результат банку та викликати нестачу капіталу. Банки, що потрапили в скрутне фінансове становище, часто зіштовхуються зі збільшенням вартості запозичень та зменшенням ресурсної бази.

Вітчизняні та світові кризи останніх років виявили значні недоліки в управлінні ризиками. У більшості банків система ризик-менеджменту було створено лише формально і носила імітаційний характер. Але наслідки сучасної фінансової кризи довели необхідність створення ефективної системи управління ризиками, що має включати у себе процедури ідентифікації, кількісної та якісної оцінки ризику, а також інструменти управління.

Можна зазначити, що ефективність побудови системи ризик-менеджменту банківської групи, в значній мірі, залежить від рівня організації внутрішньої інформаційної бази з урахуванням національного законодавства в частині забезпечення комерційної та банківської таємниці. А також, враховуючи масштаби діяльності та рівень взаємодії учасників, система ризик-менеджменту має спиратися на сформовану загальну методологічну базу для оцінки внутрішніх ризиків банківської групи взагалі.

Список використаних джерел

1. Башлай, С.В. Антикризові інструменти ризик-менеджменту в банківській групі [Текст] // Сучасний менеджмент: досвід минулого і перспективи майбутнього : монографія / [авт. кол. Васьков М. А., Фадеева І. Г., Башлай С. В. и др.] – Одеса : КУПРІЄНКО С.В., 2015 – С. 154–170.

2. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. – Київ : Персонал, 2019. – 494 с.

Майданик Є.Г.,
здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

НАУКОВА ДИСКУСІЯ ЩОДО ВИДІВ РИЗИКІВ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

З підвищенням значення страхової галузі та прогресу технологій за останні роки, обсяги страхової галузі продовжують розширюватися, і ризики, з якими вона стикається, також стають набагато складнішими. Неповне розуміння ризиків, з якими стикається компанія, може призвести до ігнорування деяких важливих ризиків, що вплине на її функціонування та навіть до ризику банкрутства [1].

Аналіз існуючих напрацювань свідчить, що серед наукової спільноти та практиків немає єдиної позиції щодо систематизації ризиків страхових компаній, що обумовлено як різними їх бізнес-моделями так і авторськими підходами. Вітчизняні науковці групують види ризиків за причинами виникнення та за наслідками, за факторами впливу пов'язаними і не пов'язаними зі страховою діяльністю [2], проводять їх розподіл на прийняті і власні [2], виділяють ризики внутрішнього та зовнішнього середовища, страхові та технічні [3], а зарубіжні згрупували ризики за такими категоріями, як правові та регуляторні ризики, кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик, ризик ліквідності, стратегічний ризик, бізнес-ризик, ризик конкуренції, податковий ризик та інші ризики [3]. Відповідно до регулятивних вимог Solvency II ризики страховиків поділяються на 5 груп: ризик андеррайтингу, ринковий ризик, кредитний ризик, операційний ризик, ризик ліквідності [5].

Слід зазначити, що у період повномасштабної фінансової кризи страхова галузь була особливо стурбована ринковим ризиком та ризиком ліквідності [3]. Із стрімким розвитком Інтернет – страхування в останні роки, з розвитком сучасних страхових технологій з'являються нові ризики, такі, як ризик витоку інформації. З початком військової агресії страхова галузь України стикнулася з безпрецедентними ризиками, такими, як ризик збереження технічних засобів та баз даних, ризик скорочення кількості центрів обслуговування клієнтів, ризик захисту персоналу та забезпечення його віддаленої роботи.

Огляд сайтів страхових компаній України [6,7] дозволив зробити такі висновки: по-перше, найчастіше виділяються такі ризики, як ринковий та операційний ризик, ризик ліквідності, андеррайтинговий ризик, валютний та кредитний ризики; по-друге, окремі зарубіжні страхові компанії з юрисдикцією в Україні виокремлюють ризик дефолту контрагента, учасника фінансової групи, ризик відсоткових ставок, операційний ризик ІТ, ризик спреду та стратегічний ризик; по-третє, серед вітчизняних страхових компаній зустрічаються випадки ідентифікації особливих видів ризиків, таких як майновий ризик, ненадійність технологій, політична нестабільність, військовий конфлікт, ризик репутаційний, фізичних утручань, комплаєнс-ризик.

Узагальнюючи різні наукові доробки та практики вітчизняних страхових компаній, враховуючи інтеграцію їх в Євросоюз, пропонуємо розглядати такі види ризиків страхових компаній, як андеррайтинговий ризик, ринковий ризик, кредитний ризик, операційний ризик, ризик ліквідності та нестандартні ризики, що матимуть значний вплив на успішність діяльності компанії у сучасних умовах (ризик збереження баз даних, ризик географічної розгалуженості персоналу, ризики військового стану, ризик економічного спаду, регуляторні ризики та інші).

На основі запропонованого підходу рекомендуємо страховим компаніям України формувати відповідну матрицю, яка буде відображена в їх декларації схильності до ризиків.

Список використаних джерел

1. Moghadam M.B. Extended risk classification in insurance industry. *Quality & Quantity*. 2013. № 47(3). С.1385-1396.
2. Yinghui Wang et a . Risk factors identification and evolution analysis from textual risk disclosures for insurance industry. *Procedia Computer Science*. 2019. № 162. С.25–32.
3. Лубкей Н.П. Систематизація фінансових ризиків страхових компаній та особливості управління ними в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №20. С. 862–866.
4. Баранова А.Л. Методологічні основи управління ризиками страхової компанії. *Фінанси, облік і аудит*. 2014. № 23(1). С. 22-34.
5. Жабінець О.Й. Проблема класифікації ризиків страхових компаній: наукові підходи та законодавчі ініціативи в умовах Євроінтеграції. *Науковий вісник*. 2013. № 2. С. 38-46.

6. Огляд страхового ринку України за I півріччя 2022 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all>.

7. Сайти страхових компаній. URL: <https://uniga.ua>, <https://unives.com.ua>, <https://providna.ua>, <https://omega.ua>, <https://upsk.ua>, <https://skcredo.com.ua>, <https://sngo.ua>, <https://pzu.ua>, <https://kniazha.ua>, <https://arsenal-is.ua>, <https://sgtas.ua>, <https://metlife.ua>, <https://ukringroup.ua>, <https://grawe.ua>, <https://oranta.ua>, <https://arx.com.ua>.

Нетребчук Л.О.,

старший викладач

Онопрієнко Ю.В.,

здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ

БАНКІНГ НА ОСНОВІ ЦІННОСТЕЙ: СУТНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних реаліях успішна діяльність банків залежить вже не стільки від уміння надавати традиційні послуги та розробляти інновації, як від його здатності відповідати трендам фінансового ринку та психології поведінки споживачів. Одним з таких трендів є концепція Purpose-driven banking, тобто банкінгу на основі цінностей (банкінгу, заснованого на цінностях), яка вже тривалий час впроваджується у практиці закордонних банків, і поступово почала завойовувати банківництво і в Україні. Принаймні досить активно вітчизняні банки декларують кліматичні стратегії, впровадження управління ризиками ESG, створення засад етичного банкінгу, розробляють політики екологічної та соціальної відповідальності, що є базою концепції.

У наукових джерелах немає чіткого визначення сутності Purpose-driven banking. Серед основних, «поставити соціальну чи екологічну місію в центрі того, що робить банк. Очевидно, що фінансовий прибуток важливий, але він не повинен бути основною метою фінансової установи, яка орієнтована такий вид банкінгу» [1], «пропонувати людям більший вибір та надавати кращі поради, навіть ціною короткострокового прибутку для банку. Мова йде про те, щоб допомогти людям зрозуміти наслідки їхніх фінансових дій і прийняти кращі рішення. Це не тільки спрощує взаємодію та ставить клієнтів на перше місце, а й виводить їх у центр місії банку» [2].

На наш погляд, найбільш точним є визначення Де Клерк [3], згідно якого банкінг, заснований на цінностях, охоплює альтернативний, етичний, соціальний, стійкий, солідарний та банкінг розвитку,

що пропонує продукти та послуги, які ґрунтуються на обговореннях нефінансового характеру. Більш того, ці дії мають позитивний вплив на навколишнє середовище, людей, культуру та суспільство в цілому [4].

У будь-якому випадку purpose-driven banking відрізняється не лише ставленням до своїх клієнтів, співробітників та партнерів, а і відношенням до загальних суспільних цінностей. Це стратегія надання банківських послуг клієнтам, які втілюють у життя проекти, пов'язані з ефективним використанням ресурсів та зменшенням шкідливого впливу на довкілля, розвитком інноваційних технологій, підтримкою молоді в освітньому процесі та розвитку прав людини, інклюзивності, малого бізнесу, закладів медичної сфери, місцевих спільнот.

Проте, це зовсім не означає, що банки, які сповідують таку філософію, є неприбутковими. Дослідження Accenture (2016 р.) показало, що діючі банки з чіткою заявою про мету та високим рівнем довіри клієнтів можуть підвищити свій роздрібний дохід на 9% на рік. Нове дослідження (2020 р.) також це підтвердило – за чотири роки ця група банків досягла зростання доходів вдвічі більше, ніж інші банки. За 4 роки до червня 2020 року банки на основі цінностей досягли середньої рентабельності власного капіталу (ROE), яка була на 3 відсоткові пункти вищою, ніж у інших банків.[5]

Однак, на відміну від звичайних банків, такі банки отримують прибуток, інвестуючи в етичні проекти з соціальним чи екологічним впливом, спрямовуючи кошти у високоефективні галузі, які сприяють рівності, можливостям працевлаштування, екологічній стійкості, співпраці, зобов'язанням та реінвестуванню. Щодо потоків доходів та продуктів, що пропонуються клієнтам, такого роду банки зосереджуються на традиційному банківському обслуговуванні співтовариства та утримуються від спекулятивної діяльності, підкреслюючи свою відданість підтримці реальної економіки [6].

Отже, банкінг, заснований на цінностях, спрямований на створення самодостатньої моделі банківської справи, яка стійка до зовнішніх факторів і забезпечує прозоре та інклюзивне управління, засноване на дотриманні принципів прозорості, комунікації та взаємовпливу банків і клієнтів.

Список використаних джерел

1. How to grow purpose-driven banking: Four lessons from leaders in the field. URL: <https://financeinnovationlab.org/how-to-grow-purpose-driven-banking-four-lessons-from-leaders-in-the-field/>

2. Purpose Driven Banking «Benefiting Together Mentality». URL: <https://masrafeyoun.ebi.gov.eg/purpose-driven-banking-benefiting-together-mentality/>

3. De Clerck, F. (2009). Ethical banking. In L. Zsolnai, Z. Boda, & L. Fekete (Eds.), Ethical prospects: economy, society and environment (Vol. 1, pp. 209–227). Dordrecht: Springer.

4. Weber, O., Duan, Y. (2012). Social finance and banking. In H. K. Baker & J. R. Nofsinger (Eds.), Socially responsible finance and investing (pp. 161–180). New Jersey, Hoboken, NJ: Wiley.

5. Purpose: Driving powerful transformation for banks. URL: <https://www.accenture.com/us-en/insights/banking/purpose-driven-banking-powerful-digital-transformation>

6. GABV. (2019a). Global alliance for banking on values – about. URL: <http://www.gabv.org/about-us> (дата звернення: 01.09.2022)

Омеленчук В.А.,
здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ІНДИКАТОРИ ВПЛИВУ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Висока чутливість до внутрішніх та зовнішніх потрясінь та дисбалансів економіки країни обумовлює необхідність проведення глибокого аналізу макро- та мікро- економічних індикаторів, результати якого слугують підставою для прийняття Національним банком ефективних управлінських рішень.

Автором досліджено методику визначення індикаторів впливу на стабільність банківського сектору, описану в працях іноземних та вітчизняних авторів. Визначено, що не існує єдиного підходу до підбору параметрів оцінки стабільності банківського сектору, проте в загальному можна виділити дві групи індикаторів:

1. Внутрішні – показники діяльності банків (ліквідність, адекватність капіталу, показники ефективності, ЕТА (відношення власного капіталу до активів), ЛТА (відношення кредитів до активів та ін.)) [1, 2]

2. Зовнішні – макроекономічні показники визначення конкурентного середовища (ВВП, інфляція, іноземні інвестиції) [2]

Внутрішні показники характеризують стійкість банку та його здатність справлятися з шоками. Наприклад, адекватність капіталу є репрезентативним індикатором, оскільки вказує на те, наскільки

величина капіталу покриває потенційні витрати і запобігає дефолту [1]. Достатність капіталу вимірює розмір буфера банків для покриття очікуваних або неочікуваних витрат. Надто низькі рівні цього коефіцієнта вказують на потенційні банкрутства та можуть свідчити про високу вірогідність майбутнього дефолту. Якість активів оцінюється через показник кредитного ризику банків. Рентабельність власного капіталу (ROE) і рентабельність активів (ROA) – це показники прибутковості, призначені для вимірювання ефективності банків у використанні їхнього капіталу та загальних активів, що впливає на їх стабільність. Зростання прибутку сприяє поповненню резервних фондів із метою покриття збитків від проведення операцій, а також підвищує достатність капіталу.

Враховуючи тісний взаємозв'язок банківської системи з національною економікою, зовнішні макроекономічні показники відіграють важливу роль в оцінці стабільності банків, оскільки визначають сприятливість середовища діяльності. При цьому, на відміну від внутрішніх показників, зовнішні оцінюються переважно в динаміці (зміна по відношенню до попереднього періоду) або з часовим лагом [3]. Так, зміна ВВП визначає ріст економіки, її стійкість, а також ріст ділової активності економічних агентів.

Крім того, у міжнародній практиці використовується показник геп ВВП, який є ключовим індикатором ступеня занепаду економіки, який зазвичай використовується в короткострокових прогнозах інфляції і є критично важливим в політичних порадах МВФ країнам-членам.[4] Занепади економіки визначають циклічність, в якій нижні точки відображатимуть найбільш ризикові періоди для стабільності банківського сектору, із-за чого індикатор геп ВВП можна використовувати для оцінки або прогнозу його стабільності.

Отже, оцінка стабільності банківського сектору визначається переліком індикаторів, які поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні направлені на оцінку окремих банків на стійкість та здатність справлятися з шоками, а також на оцінку ефективності їх діяльності; і зовнішніми – макропоказники, які визначають сприятливість середовища функціонування банків. При цьому, для зовнішніх показників прогнозна сила виникає у випадку їх аналізу в часовому вимірі (динаміка та/або часовий лаг).

Список використаних джерел

1. Kristína Kočíšová, Daniel Stavarek. The evaluation of banking stability in the European Union countries. Article in International Journal of Monetary Economics and Finance January 2018

2. Thuy Tu Pham, Le Kieu Oanh Dao & Van Chien Nguyen | (2021) The determinants of bank's stability: a system GMM panel analysis, *Cogent Business & Management*, 8:1, 1963390, DOI: 10.1080/23311975.2021.1963390

3. A. Hlazunov, O. Verchenko. PREDICTING BANK DEFAULTS IN UKRAINE: A MACRO-MICRO PERSPECTIVE. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, 2020, No. 250, pp. 33–44

4. Jelle Barkema, Tryggvi Gudmundsson, and Mico Mrkaic. What Do We Talk About When We Talk About Output Gaps? IMF Working Paper. WP/20/259. November 2020.

Шульга Н.П.,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри банківської справи,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

РИЗИКИ СТАЛОГО ФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ

Сучасним трендом економічного розвитку суспільства є політика сталого фінансування, яка також поширилася на світовий фінансовий простір. З огляду світових інтеграційних процесів НБУ розробив «Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року», в якій зазначено комплекс заходів та дорожню карту їх реалізації. Серед цих заходів передбачено налагодження системи управління екологічними та соціальними ризиками (Environmental and Social risks, ES), під якими варто розуміти імовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів, або втрати репутації фінансовою установою внаслідок негативного фінансового впливу від поточних або майбутніх екологічних, соціальних та управлінських факторів (Environmental, Social and Governance – ESG) на контрагентів та їх активи [1].

Специфіка ES-ризиків полягає в їх дуальній природі, з однієї сторони, вони можуть бути згенеровані власне банком, а з іншої – їх клієнтами. У будь-якому випадку, це може призвести до виникнення інших ризиків банків. Потенційна масштабність ES-ризиків та їх синергетичний ефект спонукали ЄЦБ, ФРС та інших регуляторів прийняти ряд законодавчих документів з метою пом'якшення їх наслідків.

З огляду зазначеного, у провідних зарубіжних країнах світу в контексті рекомендацій національних регуляторів активно розгорнувся процес імплементації сталого фінансування в систему ризик-менеджменту банків, для яких це означає: по-перше, внесення змін у стратегію розвитку цільових сегментів бізнесу та взаємовідносин із корпоративними клієнтами, надання ключових банківських продуктів, які насамперед генерують кредитний ризик; по-друге, запровадження концептуально нового підходу до формування політики управління ризиками, відповідно до якого необхідно враховувати складні причинно-наслідкові зв'язки між ES та іншими видами ризиків, а також визначити ризик-апетит; по-третє, зміну процедури ціноутворення, зокрема на кредитні банківські продукти, заклавши в ціну витрати, пов'язані з ES-ризиками; по-четверте, налагодження механізму стрес-тестування діяльності банків з урахуванням ES-ризиків; по-п'яте, створення функціонального підрозділу або призначення відповідальної особи за управління ES-ризиками; по-шосте, формування переліку, визначення змістовного наповнення, періодичності надання та користувачів управлінської звітності щодо ES-ризиків; по-сьоме, представлення банками на їх офіційних сайтах своєчасної та релевантної інформації щодо реалізації політики сталого фінансування, включаючи відповідні ризики; по-восьме, урахування менеджментом банків при прийнятті управлінських рішень ES-ризиків. Впровадження вищеперерахованих змін, які представлені нами лише фрагментарно, вимагатиме від банків значних витрат та суттєвого нарощення капіталу.

Водночас масштабна війна російського агресора проти України призвела до різкого погіршення стану її довкілля, що стало причиною суттєвого підвищення рівня ES-ризиків. На нашу, думку, наразі доцільно в окремих опціях відтермінувати виконання дорожньої карти «Політики щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 р.» для фінансових установ, перш за все, що стосується управління ES-ризиками.

Список використаних джерел

1. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>

ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ ТА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ

Аванесова І.А.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ

Визначені дев'ять принципів захисту прав споживачів фінансових послуг щодо збереження заощаджень: пріоритетність, уніфікованість, доступність, інформованість, лояльність, забезпеченість, конфіденційність, незалежність, вдосконаленість, що визначає загальний зміст культури захисту прав споживачів фінансових послуг.

Принцип «пріоритетність». Мета будь-якої фінансової послуги з розміщення валютних цінностей: депозитної послуги, послуги депозитного внеску у кредитну спілку, послуги недержавного пенсійного забезпечення, послуги фонду операцій з нерухомістю, електронні послуги для зберігання «кишенькових» грошей, – це збереження заощаджень та/або отримання прибутку споживачем такої послуги. Але, в українському законодавстві фінансові послуги безпечного зберігання грошей споживачів, приміром: зберігання цінностей або надання в майнову оренду індивідуального банківського сейфу, не визначені як фінансові, на відміну від європейського законодавства (Директива 2013/36/EU) [1].

Принцип «уніфікованість». Національний банк України визначає вартість депозитів за даними статистичної звітності банків України, розуміючи цю вартість як реальний сукупний розмір винагороди, що визначений у депозитному договорі, з урахуванням, як плати за користування залученими валютними цінностями у вигляді відсоткової ставки, так і будь яких інших випадків, встановлених у вигляді фіксованої суми або у відсотках до суми договору про депозиту послугу. Результат збереження заощаджень для споживача фінансових послуг – сума реальної відсоткової ставки, яка має забезпечувати

отримання доходу та збереження реальної вартості заощаджень такого споживача.

Принцип «доступність». Споживачі фінансових послуг щодо збереження заощадження можуть вільно користуватися всіма пропозиціями таких послуг на території України. З 2017 року Національний банк України дозволив громадянам України, які працюють або навчаються за кордоном, відкривати рахунки в країні перебування для розміщення своїх коштів (заробітна плата або стипендія) без отримання індивідуальної ліцензії НБУ.

Принцип «інформованість». Повна інформація для споживача про умови фінансових послуг щодо збереження заощаджень та ймовірні ризики споживачів щодо користування такими послугами. Приміром, фінансові послуги зберігання незначних (кишенькових) сум грошей (іноземних валют, банківських металів) на електронних гаманцях без нарахування відсотків пропонують оператори платіжних систем. Використання електронних гаманців для зберігання заощаджень, має ризики неповернення для споживачів таких послуг та/або суттєвого зниження ліміту зняття коштів.

Принцип «лояльність». Фінансові установи часто сплачують споживачам винагороду за лояльність користування ними фінансовими послугами. Прикладом такої винагороди є повернення фінансовою установою на рахунок споживача частини сплачених ним коштів за товари та послуги у безготівковій або електронній формі грошей – «кешбек» (англ.: cashback). Українське законодавство ще не містить порядок використання «кешбек», але така практика активно застосовується фінансовими установами в Україні. Для споживача «кешбек» є найприємнішою функцією платіжної (кредитної) картки, що дозволяє повертати частину витрачених коштів у невеликому відсотку від суми кожної покупки товарів або послуг.

Принцип «забезпеченість». Збереження заощаджень споживачів при використанні фінансових послуг мають бути убезпеченими від ризику неповернення. В Україні тільки для депозитних послуг споживачів передбачено повернення споживачам суми вкладів та нарахованих відсотків, при втраті банком ліцензії НБУ, не більше 600000 грн. з травня 2022 року (протягом надзвичайного періоду + три місяці потому сума повернення складає 100%) за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Для інших фінансових послуг з розміщення валютних цінностей за українським законодавством державні гарантії, поки що, не передбачені [2].

Принцип «конфіденційність». Споживач, користуючись фінансовими послугами щодо збереження своїх заощаджень, має право на конфіденційність, окрім операцій, які підлягають фінансовому моніторингу для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. До таких фінансових операцій, характер або наслідки яких дають підстави вважати, що метою їх здійснення є уникнення виконання вимог та обмежень, передбачених банківським, валютним законодавством, законодавством з питань фінансового моніторингу, належать: виведення капіталів, легалізація кримінальних доходів, уникнення оподаткування, використання втрачених (викрадених, підроблених) документів для проведення фінансових операцій. Фінансова установа (банк) має право відмовити споживачу в проведенні регулярних фінансових операцій, характер яких дає підстави вважати, що метою їх здійснення є використання фінансових послуг фінансової установи (банку) для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму, фінансування розповсюдження зброї масового знищення чи вчинення іншого злочину. Національний банк України має нульову толерантність до шахрайських дій та залученню фінансових установ (банків) до проведення схемних операцій [3].

Принцип «незалежність». Для вільного користування споживачами фінансовими послугами щодо збереження заощаджень надавачі таких послуг використовують калькулятори таких послуг, які, наразі, уповноважені банки зобов'язані розміщувати на власному вебсайті. Калькулятор фінансових послуг – це інструмент для самостійного розрахунку споживачем своїх загальних доходів \ витрат від користування фінансовою послугою на основі вибраних ним умов цієї послуги. Загальні доходи (витрати) споживача від фінансової послуги визначаються на основі умов фінансової послуги, а, також, додаткових та супутніх послуг посередників, податків та зборів.

Принцип «вдосконаленість». Надавачі фінансових послуг у багатьох країнах впроваджують сервіси вмотивованого заощадження на противагу культури споживання. Такі сервіси стимулюють споживачів економії свої гроші та перетворюють процес заощадження грошей у невимушену розвагу, яка має користь як для самих споживачів, так і для фінансових установ. Фінансові установи впроваджують соціальні та мобільні компоненти в свої фінансові послуги, що сприяє залученню нових користувачів фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. DIRECTIVE 2013/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC:URL:<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:En:PDF>.

2. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI.

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX.

Гордієнко Т.М.,
канд. екон. наук, доцент,
ТОВ «Інстамед»,
м. Київ

КОЛАБОРАЦІЯ BIGTECH ТА ІНДУСТРІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

В епоху цифрових технологій з'являється дедалі більше нових провайдерів фінансових послуг, зокрема помітну роль в наданні фінансових послуг починають відігравати BigTech компанії.

BigTech компанії є великими технологічними конгломератами з розгалуженими клієнтськими мережами, які займають лідируючі позиції на різних ринках інформаційних технологій. Сферами їх діяльності є, наприклад, штучний інтелект, електронна комерція, онлайн-реклама, побутова електроніка, хмарні обчислення, комп'ютерне програмне забезпечення, безпілотні транспортні засоби, соціальні мережі тощо. Початково до BigTech входила четвірка найбільших компаній у галузі інформаційних технологій США – Alphabet (Google), Amazon, Apple і Meta (Facebook), пізніше до них було включено Microsoft. Більш широкі категоризації BigTech також включають Tesla, Twitter, Netflix. Такі компанії, як Tencent, Baidu, Alibaba Group і Xiaomi, є еквівалентом «Великої четвірки BigTech» в Азії.

BigTechs компанії вийшли на ринок фінансових послуг, використовуючи платформні технології, які дозволяють спростити платіжні операції, а за останні роки проявили себе і в інших сферах, таких як кредитування, управління активами та страхові послуги. BigTechs компанії застосовують нові підходи до існуючих продуктів і послуг фінансових послуг, таких як андеррайтинг з використанням великих даних, а також машинне навчання для своїх ключових бізнес-рішень, таких як ціноутворення, управління фінансовими та іншими ризиками [1].

Зважаючи на великий потенціал щодо підвищення ефективності та безпеки традиційні фінансові установи посилили свою залежність від компаній BigTech через розміщення даних та використання ІТ-систем, зокрема хмарних сервісів.

На сьогоднішній день вже існують перші приклади успішної співпраці між традиційними фінансовими установами і BigTech компаніями. Зокрема у 2020 році до цифрової платформи корпорації «Google» приєдналися шість фінансових організацій для обслуговування рахунків користувачів Google Pay. Про партнерство з Google оголосили два федеральних банки – BBVA USA з Бірмінгема та ВМО Harris з Чикаго, і два громадських банки – CoastalCommunity Bank з Еверетта, штат Вашингтон і First Independence Bank з Детройта, онлайн-банк, що обслуговує студентів коледжів, – BankMobile та кредитна спілка SEFCU. В результаті співпраці користувачі Google можуть відкривати рахунки через електронний гаманець Google Pay, корпорація надає інтерфейс, а компанії-партнери обслуговують рахунки, не створюючи власної інфраструктури і одночасно просуваючи свій бренд на цифровій платформі Google [2].

В цілому колаборація BigTech компаній з традиційними фінансовими установами має величезний потенціал для взаємовигідного інноваційного розвитку, досягнення ефекту синергії у фінансових результатах та підвищенні клієнт-орієнтованості. Великий позитивний вплив така співпраця має і на фінансову інклюзію, оскільки дозволяє знизити вартість фінансових послуг, створити широкий вибір фінансових продуктів та сервісів для споживачів, а також збільшити їх технічну доступність для широких верств користувачів різноманітних мобільних приладів.

Водночас зростаюча роль BigTech компаній на ринку фінансових послуг та їх взаємозв'язки із фінансовими установами потенційно створюють нові канали системних ризиків [3]. Це в свою чергу стає причиною нових викликів для фінансових регуляторів та ініціює

необхідність проведення реформ системи регулювання ринків фінансових послуг для забезпечення їх стабільності, рівних умов конкуренції та захисту клієнтів.

Список використаних джерел

1. Parma Bains, Nobuyasu Sugimoto, Christopher Wilson. BigTech in Financial Services: Regulatory Approaches and Architecture // International Monetary Fund. – January 24, 2022. Access Mode URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fintech-notes/Issues/2022/01/22/BigTech-in-Financial-Services-498089>

2. Полтєв О. Банки і Fintech-стартапи: що заважає співпраці? // НВ. – 2020. №34 від 17 вересня 2020. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/banki-i-fintech-startapi-shcho-pishlo-ne-tak-golovni-bar-yeri-spivpraci-ostanni-novini-50112527.html>

3. Thammarak Moenjak, Veerathai Santiprabhob. Regulating big tech and non-bank financial services in the digital era // PIER (PUEY UNGPHAKORN INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH) Discussion Paper – 2021. №154. Access Mode URL: https://www.pier.or.th/files/dp/pier_dp_154.pdf

Дарков В.М.,
*експерт з питань захисту прав та законних інтересів
споживачів фінансових послуг,
голова Правління «Всеукраїнське об'єднання споживачів
страхових послуг «Страховий захист»,
м. Київ*

СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Уклавши та ратифікувавши Угоду про асоціацію з ЕС, Україна взяла на себе зобов'язання співробітничати з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів в Україні та досягнути сумісності між національною та європейською системами захисту прав споживачів.

Діюча модель національної системи захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг (далі – Система), є неефективною та не відповідає сучасним вимогам європейської моделі.

На підставі проведених експертних досліджень європейської Системи, з врахування власного досвіду громадського діяча з питань захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг, пропоную нову модель Системи.

Рис. 1. Нова модель Системи захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг

Нова модель Системи передбачає сукупність складових, які взаємопов'язані між собою та взаємодіють задля виконання спільної мети – досягнення високого рівня захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг в Україні.

Під захистом прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг розуміються – дії чи заходи щодо попередження та запобігання негативним явищам, їх виявлення та фіксація задля відновлення попереднього становища та відшкодування завданої шкоди.

Рис. 2. Схема захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг

Споживачами фінансових послуг є – одержувачі фінансових послуг як дієздатні фізичні особи, які заявили про свій намір отримувати фінансові послуги або отримують їх на підставі закону чи договору, укладеного з надавачами фінансових послуг, у своїх власних інтересах або в інтересах іншої фізичної особи.

Котенко У. М.,
старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі фінансові послуги вже давно стали невід’ємною складовою життєдіяльності кожної людини. Проте доступність до них має різний характер та залежить від багатьох чинників.

Останніми роками Україна зіткнулася з новими викликами (пандемія COVID-19, війна), які обмежили фінансову інклюзію. У попередні періоди йшлося про необхідність запровадження фінансових послуг з інноваційними елементами, розширення їх доступності на широкий загал, підвищення рівня фінансової грамотності тощо. Зараз тенденції оновилися. Набувши певних навиків та призвичаївшись до користування низкою фінансових послуг у повсякденному житті, населення важко сприймає ускладнення доступу до них.

Серед найпоширеніших причин недостатньої фінансової інклюзії можна виділити: відсутність пропозиції з боку фінансових установ; технічно-технологічні проблеми; висока вартість послуг.

У період воєнного стану об’єктивно знизилася пропозиція деяких фінансових послуг у зв’язку з їх підвищеною ризиковістю (наприклад, кредитних). Проте, навпаки, й об’єктивно підвищився попит на них (у зв’язку із необхідністю відбудовуватися та відсутністю коштів на це у позичальника). У таких випадках підвищується роль держави (надання державних гарантій, пропозиція державних кредитних програм тощо).

За деякими напрямками надання фінансових послуг державою запроваджуються механізми гнучкого реагування на оперативні

обставини. Такою була реакція на зняття готівки на проблемних територіях. Надання права керівникам фінансових установ приймати самостійні рішення, виходячи з поточної ситуації у прифронтових регіонах, вирішило низку проблем, у т.ч. із доступом до фінансових ресурсів населенням. Такі ж позитивні наслідки мала політика держави у сфері валютнообмінної діяльності як на території України, так і в країнах наймасовішого перебування українських біженців (через міжнародні угоди щодо програм обміну готівкової гривні на іноземну валюту).

Загострення проблем із енергозабезпеченням автоматично обмежило доступ до фінансових послуг як в режимі оф-лайн (зачинені банки, їх відділення), так і в режимі он-лайн (через відсутність Інтернету). Це нові виклики, до яких масовий споживач не підготовлений. Основний тягар розв'язку цих проблем покладається як на державу, так і на надавачів фінансових послуг.

Вартість послуг завжди впливає на попит. Під час будь-якої кризи традиційно зростають ризики, що знаходить своє відображення у ціні. Суттєве зростання облікової ставки НБУ (з 10% до 25%), не могло не призвести до зростання вартості кредитів (у середньому за гривневими кредитами з 14,5% у січні 2022 р. до 21,7% у вересні [1]). Проте ставки за депозитами не мали такого зростання (середня ставка за банківськими строковими депозитами для фізичних осіб за той же період змінилася з 8,1% до 10,4% [1]). Отже, суттєво знизилася привабливість цих банківських продуктів для населення.

Фінансова інклюзія впливає на економічну безпеку країни, тому слід продовжувати інноваційне оновлення фінансових послуг та забезпечувати належний рівень їх підтримки з боку держави.

Список використаних джерел

1. Статистика фінансового сектору. Процентні ставки за кредитами та депозитами. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms> (дата звернення 30.10.2022)

Озерчук О.В.,
канд. екон. наук, старший викладач,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Брокерська діяльність – це різновид посередницьких послуг на різних ринках. Термін «посередництво» завжди асоціюється з тристоронніми відносинами, тобто посередник завжди повинен знаходитись між двома іншими суб'єктами.

Визначення поняття «комерційного посередництва» міститься в Статті 295 Пункт 1 Господарського кодексу України, яка трактує посередництво як «підприємницьку діяльність, що полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єктам господарювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє» [1, ст. 295 п. 1].

В.Д. Базилевич вважає, що брокерська діяльність полягає в укладенні фінансовим посередником цивільно-правових договорів (зокрема на підставі договорів доручення чи комісії) щодо цінних паперів від свого імені (від імені клієнта) за дорученням і за рахунок клієнта [2].

Брокерську діяльність на фінансовому ринку можна розрізнити за наступними видами: (1) на ринку цінних паперів; (2) на страховому ринку; (3) на кредитному ринку; (4) на валютному ринку. Відповідно у розрізі ринків виокремлюють фондових, страхових, перестрахових, кредитних та валютних брокерів.

Світовий досвід засвідчує, що будь-який вид брокерської діяльності потребує законодавчого врегулювання. Щодо українських реалій, то брокерська діяльність на фондовому ринку визначається та регулюється Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок»; брокерська діяльність на страховому ринку – Законами України «Про страхування» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг»; брокерська діяльність на кредитному ринку – Законом України «Про споживче кредитування» та Постановою Правління Національного банку України від 08.06.2017 №50 «Про впорядкування діяльності кредитних посередників у сфері споживчого

кредитування на ринку банківських послуг». На валютному ринку брокерська діяльність законодавчо не врегульована, хоча фактично здійснюється форекс – компаніями, на підставі ліцензій отриманих у відповідних регуляторів інших країн.

Одними з найбільших переваг брокерської діяльності на фінансовому ринку є мінімізація помилок та заощадження часу при оформленні документів та прийнятті управлінських рішень, доступ до професійної аналітики. Серед недоліків варто виділити високу вартість послуг, а подекуди – непрофесіоналізм та шахрайство.

Розробка та оновлення нормативно-правової бази щодо брокерської діяльності на фінансовому ринку України на базі світового та набутого досвіду призведе до поліпшення функціонування ринку брокерських послуг за рахунок збільшення його потенціалу та насиченню відповідними фінансовими ресурсами, а як наслідок – до збільшенню зайнятості та підвищенню темпів економічного зростання країни.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text/>
2. Базилевич В., Шелудько В. Вірченко В. та ін. Фондовий ринок: підручник / за ред. В. Базилевича. Київ: Знання, 2015. 621 с.

Сотніков О.Ю.,
*здобувач наукового ступеня доктора філософії,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ*

ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Проведені дослідження свідчать, що важливим напрямом державної підтримки нерухомості в зарубіжних країнах є забезпечення доступного і якісного житла за допомогою таких інструментів як:

- надання пільгових банківських кредитів населенню на будівництво і купівлю житла, процентна ставка по яким коливається в діапазоні 3,5–9% річних з термінами погашення від 15 до 25 років;

- отримання підприємствами податкових пільг (наприклад, зниження до 50 % ПДВ), які займаються виробництвом будівельних матеріалів та обладнання для будівництва соціально значимих об'єктів;
- стимулювання капітальних вкладень, що спрямовуються на будівництво житла, об'єктів комунального та енергетичного призначення у віддалених і важкодоступних районах шляхом звільнення від податків.[1]

Автором проведено діагностику державної підтримки кредитування нерухомості в окремих країнах Європейського Союзу (Латвії, Польщі, Румунії, Словачії). За результатами аналізу встановлено, що у Латвії іпотечні кредити надаються кредитними організаціями, кредитними спілками та небанківськими фінансовими установами. З боку держави надається підтримка іпотечного кредитування для сімей з дітьми у вигляді субсидування до 30% суми кредиту, але не більше 30 000 євро. При цьому, сума субсидії може зрости на 5% у разі, якщо житло відноситься до категорії з низьким споживанням електроенергії. На 01.09.2022 сума непогашених іпотечних позик в країні становила 4,5 млрд євро, а середньорічна ставка за іпотечним кредитом – 2.4%.

Наразі у Польщі іпотечні кредити надаються банками та кредитними спілками. З боку держави, ринок кредитування нерухомості не субсидується. Обсяг наданих іпотечних кредитів станом на 01.09.2022 склав 111,4 млрд євро, а середньорічна ставка за іпотечним кредитом – 3,1%.

У Румунії з боку держави функціонує програма «New House» для підтримки молодих сімей, що бажають придбати перше житло під гарантії держави за зниженими відсотками та відтермінованими в часі платежами за кредитом. До того ж Національне Агенство Нерухомості надає будівельним компаніям позики за заниженими відсоткам на будівництво нового житлового фонду. Непогашені іпотечні позики на 01.09.2022 року досягли суми 20,3 млрд євро за середньорічної ставки 4,1%. Іпотечні кредити надаються банками та небанківськими кредитними організаціями.

У Словачії на 01.09.2022 року обсяг непогашених іпотечних позик досяг суми 37,6 млрд євро при середньорічній ставці 1,0%. Іпотечні кредити надаються банками, будівельними спілками та державними фондами. Державний фонд «State Housing Development Fund» надає позики на купівлю нерухомості за зниженими відсотковими ставками (при відповідності позичальника встановленим умовам). До того ж, держава повертає половину сплачених відсотків за іпотекою для позичальників від 18 до 35 років [2].

Отже, досвід розглянутих країн з кредитування нерухомості свідчить про широку палітру підходів. В кожній державі сформована специфічна інституційна структура супроводження державних програм підтримки кредитування та різняться умови надання кредитів. Водночас прослідковується чіткий тренд з боку держав на підтримку «зеленого будівництва», як драйвера екологічної безпеки та підтримку кредитування молодих сімей, як ключового фактору економічного зростання держави.

Список використаних джерел

1. Д'яченко А. В. Світовий досвід державної підтримки кредитування житлового будівництва. *Економічний вісник університету*. Переяслав-Хмельницький. 2016. №28/1. С. 171–179.

2. European Mortgage Federation – Statistical Tables. URL: <https://hypo.org/emf/publications/hypostat/#>

Чернега В.В.,
аспірант,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Фінансове забезпечення освітніх послуг в Україні здійснюється з різних джерел. Приватні заклади вищої освіти оперують виключно власними фінансовими надходженнями. Державні заклади вищої освіти в Україні мають обмежену фінансову автономію та функціонують у неефективних правових рамках, що, з одного боку, не дозволяє університетам ефективно залучати та використовувати фінансові ресурси, а з другого, – перешкоджає його розвитку і залишає заклади та їх керівництво сам на сам з викликами сучасності у ситуації економічного дефіциту.

З огляду на те, що переважна кількість закладів вищої освіти є державної форми власності, питання розгляду існуючих проблем фінансового забезпечення розвитку є особливо актуальними.

Дослідженням проблем фінансового забезпечення сфери освіти займалося чимало вітчизняних науковців, таких як Т. Боголіб, О. Красільник, З. Варналій, О. Василик, Т. Єфименко, І. Лютий, В. Опарін та багато інших.

Державні заклади системи освіти згідно з діючим законодавством фінансуються за рахунок Зведеного бюджету України через систему органів ДКСУ. Як відомо, кошторисне фінансування бюджетних установ розподіляється на:

– загальний фонд – обсяг фінансування із загального фонду бюджету відповідного рівня, який містить чітке розмежування видатків бюджетних установ за економічними ознаками і призначений для виконання їх основних функцій;

– спеціальний фонд – обсяг фінансування зі спеціального фонду бюджету для досягнення конкретної мети та їх використання за економічною класифікацією для здійснення видатків бюджетних установ згідно з законодавством, а також для проведення заходів, пов'язаних із виконанням бюджетними установами основних функцій діяльності [1, с. 92]

Проблематика ефективності державного фінансування вищої освіти в умовах обмежених ресурсів та масовизації вищої освіти є одним з викликів як у всіх європейських країнах, так і у країнах, що розвиваються. За умов недостатності бюджетних фінансових ресурсів, актуальним є збільшення автономії ЗВО. [2] Фінансова автономія ЗВО – це основний орієнтир у світовій практиці організації освіти, попри те, що в багатьох країнах домінуюча роль у фінансовому забезпеченні вищої освіти поки належить державі. Університетам потрібен більш широкий набір інструментів фінансового забезпечення в умовах автономії, одним із яких позабюджетне фінансування через створення ендаументфондів.

Негайний розгляд проблем фінансування освіти та розроблення заходів щодо їх вирішення дасть змогу Україні найближчим часом гармонізуватись із освітнім європейським простором, підвищити конкурентоспроможність української вищої освіти на світовому ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Бурдонос Л.І., Виноградня В.М. Стан розвитку фінансування системи вищої освіти України в сучасних умовах глобалізації світової

економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. №39. С. 90–96.

2. Ченцов В. В., Дегтярьова І. О., Григораш О. В. Фінансування вищої освіти в Україні: проблеми та ідеї для реформи. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7183>.

Шкурко В. І.,
аспірантка,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ПОСЛУГИ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Війна ніколи не мала позитивний ефект на країни в яких вона розгорталася. З початком повномасштабного військового вторгнення росії на територію України спостерігається шок у всіх сферах нормального життя, а саме : соціальних послуг, доходів населення, житлово-комунального та транспортного обслуговування, зв'язку, охорони здоров'я та ін.. Такий шок не оминув і фінансовий ринок країни, а саме перестраховування.

Перестраховування – це правовідносини з передачі перестраховальником та прийняття перестраховиком за плату ризику щодо виконання перестраховальником частини своїх обов'язків перед страхувальником [1]. Перестраховування – це важлива складова фінансової стійкості страховика, а саме зараз, зі зростанням ризику, тому попит на нього залишається високим. З початку війни страховий ринок швидко відреагував на підтримку страхувальників, проте огляд перестрахового сегменту свідчить про спад обсягів діяльності, перестраховування всередині країни скоротилося вчетверо і становить 0,5 млрд грн. Так за даними НБУ: -операції вихідного перестраховування у першому півріччі 2022 року знизилися вдвічі – з 4,7 млрд грн до 2,3 млрд грн порівняно з аналогічним періодом минулого року, а частка вихідного перестраховування в загальних страхових преміях скоротилася з 19% до 13% [2]. Таке падіння відбулося внаслідок виходу з ринку страховиків, що спеціалізувалися на перестраховуванні та введенням в дію постанови Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» №18 від 24 лютого

2022 року, щодо зменшення валютних платежів за перестраховання за кордон. Як наслідок, перестрахове покриття за укладеними договорами перестраховання було призупинено і це мало негативні наслідки для страхового ринку в цілому. Так, умовно, коли настав страховий випадок з «дорогим» застрахованим та перестрахованим об'єктом, в результаті дії обмежень постанови №18 виключається частина перестраховика із суми страхового відшкодування і тоді страховик самостійно несе відповідальність у розмірі, що ним не було передбачено, розраховано та зарезервовано. В результаті страховик якщо і зможе здійснити надвелику виплату відшкодування, то зрештою буде вимушений покинути ринок. Також, без перестраховання страховики не зможуть приймати найризикованіші об'єкти на страхування, що вплине на діяльність важливих суб'єктів господарювання.

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що перестраховання відіграє важливу роль у стабільності страхового ринку та економіки в цілому. Вплив війни змусив НБУ застосувати нові обмеження для збереження іноземної валюти в межах країни, що призвело до фактичного призупинення перестрахового покриття та його зменшення вчетверо, порівнюючи з довоєнним часом.

Список використаних джерел

1. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1909-20> (дата звернення 18.10.2022)
2. Огляді страхового ринку за перше півріччя 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-strahovogo-rinku-ukrayini-za-i-pivrichchya-2022-roku> (дата звернення 18.10.2022)

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Вавдійчик І.М.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У СФЕРІ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

Відновлення як окремих галузей так і економіки України в цілому залежить від швидкості та масштабу провадження інноваційних технологій. Пандемія коронавірусу та запроваджені у зв'язку з цим обмежувальні заходи стали поштовхом для впровадження цифрових технологій, як на рівні нарівні окремих суб'єктів господарювання, так і держави. На сьогоднішній день суб'єкти господарювання, які адаптувались до негативних факторів ведення бізнесу в умовах пандемії коронавірусу, успішно здійснюють свою господарську діяльність і в умовах воєнного стану. Ринок банківських послуг не став виключенням в даній ситуації, і під впливом негативних факторів пандемії, а в подальшому і військової агресії російської федерації, зміг не лише пристосуватися до складних умов діяльності, але і здійснив суттєву трансформацію у напрямку диджиталізації фінансових послуг.

Одним із таких проявів фінансової диджиталізації є стрімкий розвиток сфери фінансових технологій, яка розвивається у нерозривному зв'язку з процесами диджиталізації та потребує постійного залучення відповідних інноваційних технологій для забезпечення високого рівня лояльності цільової аудиторії. Процеси диджиталізації у фінансовому секторі активно розвиваються як завдяки бажанню компаній посилити власні позиції на ринку, так і внаслідок попиту на відповідні інноваційні продукти. При використанні певних продуктів клієнти отримують доступ до швидких, ефективних та автоматизованих інструментів здійснення фінансових операцій у будь-яких умовах, де наявний доступ до мережі Інтернет [1].

Ринок банківських послуг вважається одним із найбільш диджиталізованих секторів економіки. Серед основних видів фінансових

послуг, що надаються банками за допомогою інтернет банкінгу та мобільного банкінгу варто відмітити роль платіжних операцій, частка яких стрімко зростає. Неабияке сприяння цьому здійснюється з боку Національного банку України, який з 03 серпня 2020 року забезпечив роботу Системи електронних платежів Національного банку (СЕП) в режимі 23/7. Навіть в умовах воєнного стану Національний банк працює над модернізацією СЕП і з 1 квітня 2023 року запланував здійснити перехід на нове покоління СЕП на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та в цілодобовому режимі (24/7).

За оцінками науковців [2], розвиток сфери фінансових послуг в Україні є достатньо перспективним та відбувається динамічно в останні роки. Серед основних видів фінансових послуг, що набули значного поширення доцільно виділити: численні платежі та трансфери, мобільні гаманці, термінальні мережі, рітейл-банкінг, електронні гроші тощо.

Основним фактором, що сприяє розвитку трансформація диджиталізації ринку фінансових та страхових послуг є технологія, яка переглядає функціонування фінансового сектора і спосіб взаємодії суб'єктів, що надають такі послуги, з клієнтами. Технологія не тільки відкриває можливості для бізнесу новим суб'єктам, початківцям на ринку фінансових послуг, але завдяки диджиталізації пропонує поєднання дозволяють традиційним фінансовим установам знижувати витрати і підвищувати ефективність роботи, будучи основною рушійною силою фінансових інновацій [3].

Національний банк України затвердив Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, яка представляє собою план створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами. Основними стратегічними визначено:

1) розвинену кешлес-економіку, що передбачає підвищення доступності безготівкових операцій та зростання довіри, розвиток інфраструктури для здійснення безготівкових операцій;

2) високий рівень цифрової та фінансової грамотності, що передбачає реалізацію стратегічних ініціатив регулятора, стимулювання розвитку кооперацій між фінсектором та академічною базою;

3) сталу фінтех-екосистему, що передбачає розвиток відкритої архітектури фінансового ринку, платформ регуляторів та оверсайту, розвиток інфраструктури фінтех-екосистеми, посилення інвестиційного потенціалу та ступеня розвитку ринку фінтеху, інтеграцію фінтех-екосистеми у світовий простір, стимулювання диджиталізації фінсектору, розвиток цифрової інфраструктури фінансового ринку [4].

Очікуване оновлення законодавства з регулювання сфери фінансових послуг сприятиме подальшому розвитку сектору, підвищенню його прозорості та платоспроможності, належному управлінню ризиками та захисту прав споживачів.

Список використаних джерел

1. Диджиталізація фінансового сектору. URL:<https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17662/1/Ponomarenko.pdf>
2. Семенов А.Ю., Цирулик С.В. Тенденції розвитку Fintech послуг на світовому та вітчизняному ринках фінансових послуг. *Бізнес-інформ*. 2018. №10. С. 327-334.
3. Клапків Ю.М., Мелих О.Ю. Трансформація диджиталізації ринку фінансових та страхових послуг. *Review of transport economics and management*. 2019. Вип. 2(18). С.83-89.
4. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. НБУ. URL: [https:// bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025](https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025).

Вавдійчик І.М.,
канд. екон. наук, доцент,
Новомлинський О.В.,
здобувач вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Фінансові послуги є об'ємним і перманентно зростаючим сектором майже у всіх розвинених економіках й тих, що розвиваються. За таких умов успішна діяльність у секторі фінансових послуг неможлива без ефективного управління та урахування технічних інновацій. Основним чинником такого успіху є цифровізація процесів управління, підвищення рівня диджиталізації фінансових послуг і врахування змін споживчих можливостей з метою задоволення попиту на ринку. Диджиталізацію можна пояснити як «використання цифрових технологій

для зміни бізнес-моделі та забезпечення нових можливостей отримання доходів і створення цінності; це процес переходу до цифрового бізнесу» [1, с. 48].

При використанні певних продуктів клієнти отримують доступ до швидких, ефективних та автоматизованих інструментів здійснення фінансових операцій у будь-яких умовах, де наявний доступ до мережі Інтернет. Цифровий банкінг починає сприйматись переважною більшістю клієнтів як стандартна послуга, яка надається через Інтернет. Представлений підхід передбачає взаємодію з клієнтами за допомогою онлайн-середовища, тобто відбувається заміщення традиційного продажу фінансових послуг завдяки особистому контакту між працівниками установи та клієнтами. Слід відмітити, що окремі категорії користувачів надають переваги відвідуванню представництв фінансових установ, проте процеси диджиталізації призводять до зростання серед клієнтів попиту на віртуальні фінансові продукти. Сучасні фінансові установи мають власні мобільні додатки для обслуговування клієнтів у режимі 24/7 з можливістю здійснення широкого переліку операцій та отримання релевантної інформації у будь-який момент часу. Доступність клієнта до власного рахунку за допомогою смартфона або планшета сприяє популярності цифрового банкінгу серед клієнтів різноманітних вікових груп [2].

Суть і завдання диджиталізації фінансових послуг полягає у зростанні стимулювання інновацій та підприємництва, і підтриманні справедливого переходу до низьковуглецевої економіки. Крім того, цей сектор відіграє ключову роль у всіх країнах у сприяттві економічному зростанню та макроекономічним умовам, що сприяють зайнятості. Цифрові фінанси також створюють можливості для розроблення більш якісних банківських і фінансових продуктів і послуг для споживачів і створюють нові способи спрямування фінансування підприємствам, тим самим підвищуючи фінансову доступність [3].

Диджиталізація фінансових послуг сприяє розширенню використання цифрових фінансових послуг, економічному розвитку та скороченню бідності. У роботі Світового банку з країнами, що розвиваються по всьому світу, було виявлено, що країни з більш розвиненими фінансовими системами досягають більш високих темпів економічного зростання і більш швидкого скорочення бідності та рівності доходів.

Отримання доступу до основних фінансових послуг, таких як операційні рахунки, кредит, ощадні продукти та страхування, допомагає бідним збільшити свої доходи та зробити їх стійкішими.

Технології знижують витрати з допомогою максимального ефекту масштабу. Це підвищує швидкість, безпеку та прозорість транзакцій та дозволяє розробляти стійкі фінансові продукти, адаптовані до потреб людей з дуже низькими та нестійкими доходами. Технології усувають бар'єри для надання фінансових послуг, таких як відсутність посвідчення особи та офіційного доходу, а також географічна відстань [4].

Диджиталізація фінансових послуг виглядає по-різному для різних організацій, але по суті – це перебудова бізнес-операцій та культури в масштабах усієї організації у контексті інноваційних технологій. У сфері фінансових послуг це зазвичай означає перехід до більш упорядкованих та ефективних цифрових послуг, які полегшують життя клієнтам та роблять надання послуг більш рентабельним для бізнесу.

Список використаних джерел

1. Михайлюк Г.О., Рустамзаде А.Х., Бахішов А.М. Диджиталізація фінансових послуг і виклики адаптаційного контролю. URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21621/Mykhailiuk_Digitalization_of_financial_services_and_challenges.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Диджиталізація фінансового сектору URL:<https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17662/1/Ponomarenko.pdf>
3. Диджиталізація та фінансовий сектор URL:https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_836084/lang--en/index.htm
4. CEYLA PAZARBASIOGLU, ALFONSO GARCIA MORA. Expanding digital financial services can help developing economies cope with crisis now and boost growth later. URL: <https://blogs.worldbank.org/voices/expanding-digital-financial-services-can-help-developing-economies-cope-crisis-now-and-boost-growth-later>

Гут Л. В.,
канд. екон. наук, доцент
Вудвуд В. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Стабільний розвиток банківської системи та ефективне функціонування банків визначаються ефективною політикою управління, ключовим об'єктом якої є банківські ресурси. Досвід європейських держав свідчить про те, що умовою забезпечення стабільності та прибутковості банківського сектору є обґрунтована конкурентоспроможна депозитна політика банків. У цьому аспекті важливим стратегічним напрямом розвитку ринку депозитних послуг в Україні є інноваційна продуктова політика банківських установ, яка полягає у постійному оновленні асортименту продуктів і послуг та застосуванні сучасних інформаційних технологій обслуговування клієнтів. Впровадження інновацій у діяльність банківської системи дозволяє підвищити якість банківських послуг, що у свою чергу забезпечує зростання дохідності та фінансової стійкості банків.

Розвиток українських банків супроводжується стрімким розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій, впровадженням дистанційного обслуговування клієнтів та розробкою нових інноваційних банківських продуктів. У сучасних умовах найбільш актуальними інноваціями на банківському ринку є послуги, що впроваджуються із застосуванням дистанційного обслуговування клієнтів, сутність якого полягає у самообслуговуванні клієнта через онлайн-банкінг та мобільний банкінг, які дозволяють управляти клієнтам банку своїми рахунками в режимі «он-лайн» та отримувати широкий спектр фінансової інформації без відвідування банку [1].

Передумовою успішного довгострокового розвитку банків є депозитна стратегія, яка забезпечує ефективне проведення депозитної політики щодо цільових ринків та клієнтів, обсягів і структури депозитної бази, а також впровадження інноваційних депозитних послуг та модернізацію продуктового ряду [2]. Операція відкриття депозитного рахунку клієнтом банку шляхом використання інтернет-порталу або мобільного додатку здійснюється за таким алгоритмом;

1) оформлення заяви на відкриття депозитного через Інтернет-портал; 2) підтвердження відкриття депозитного рахунку клієнтом за допомогою паролю за GR-кодом; 3) відкриття депозитного рахунку.

З метою покращення депозитної політики банки пропонують своїм клієнтам самостійно здійснити через термінали самообслуговування та банкомати такі операції з депозитним рахунком: поповнення депозиту; вилучення накопичених відсотків за депозитом; перевірка стану депозитного рахунку; закриття депозитного рахунку.

На наш погляд, інноваційним напрямком розвитку банків є активізація роботи у соціальних мережах, яка включає такі складові: маркетинговий канал, підтримку клієнтів, соціальні платежі, соціальні CRM-система, скорингові системи та програми соціального кредитування та заощадження.

При формування депозитної політики українських банків за наявності високого професіоналізму менеджерів мають місце банківські ризики. На наш погляд, з метою покращення реалізації депозитних програм вітчизняна банківська система потребує впровадження таких заходів, як: створення достатньої науково-методичної бази, необхідної для розроблення і реалізації депозитної стратегії; підготовка фахівців, спроможних впроваджувати новітні технології з урахуванням національних особливостей діяльності банків; створення центрів, які зможуть координувати у масштабах держави роботу, пов'язану з формуванням ресурсного потенціалу банків; забезпечення надійної системи комунікації банків із громадськістю; підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Список використаних джерел

1. Гроші за монітором: переваги та недоліки інтернет-банкінгу
URL:<https://weekend.today/kolonki/groshi-za-monitorom-perevagi-ta-nedoliki-internet-bankingu.htm>

2. Інноваційні банки України: хто кращий? URL:<https://marketer.ua/ua/the-best-innovative-banks-of-ukraine/>

Калита О.В.,
канд. екон. наук, доцент
Еркес О.Є.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

РОЗВИТОК НЕОБАНКІВ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Ключовим трендом розвитку економіки багатьох країн є цифровізація економіки за допомогою сучасних інформаційних технологій. Світова тенденція цифровізації обумовила стрімкий розвиток диджиталізації фінансових послуг останніми роками. Таким чином банки як основні надавачі фінансових послуг перестають бути лише банками в традиційному розумінні, трансформуються та виходять за межі фінансової галузі. Поява інноваційних цифрових банків, якими є віртуальні банки або необанки, була обумовлена необхідністю дистанційного надання фінансових послуг та здійснення супутніх банківських процесів, які супроводжують будь-які банківські операції. Діяльність віртуальних банків або необанків ґрунтується на принципах зручності своїх клієнтів та постійного доступу до рахунків без будь-яких обмежень.

Термін «необанк» означає модернізований банк, що функціонує без фізичних відділень та надає банківські послуги клієнтам в онлайн-режимі за допомогою електронних каналів зв'язку.

Початок та активний розвиток діяльності необанків пов'язаний із певними бюрократичними процедурами, зокрема з отриманням ліцензії на здійснення банківської діяльності. В зарубіжній практиці існує декілька видів банківських ліцензій для відкриття та діяльності необанків: повна банківська ліцензія, що дозволяє фінансовим установам надавати усі види банківських послуг, які охоплюють традиційні послуги з розміщення депозитів клієнтів і надання позик; ліцензія на фінансові технології – це полегшена версія повної банківської ліцензії, яка дозволяє установам надавати фінансові послуги; ліцензія на електронні гроші (ЕМІ) – підтримує платіжні послуги, такі як перекази та карткові транзакції за допомогою цифрового рахунку або цифрового гаманця, де клієнт може зберігати кошти в обліковому записі; та модель агента постачальника платіжних послуг, об відкрити необанк,

фінансово-технологічні стартапи та установи не потрібно подавати запит на отримання банківської ліцензії та чекати до 15 місяців.

Зарубіжний досвід розвитку необанкінгу на відміну від вітчизняного більш стрімкий. Необанки з'явилися у Великій Британії у 2016 р., хоча технічно необанки розпочали свою діяльність ще в 2010 році. На сьогодні в світі налічується близько 285 необанків. До країн з найбільш розвиненим ринком необанкінгу належать США, Великобританія, Південна Корея, Франція, Бразилія, Німеччина. В регіональному розрізі найбільша кількість необанків знаходиться у Європі – 97 шт., що складає 34% всієї кількості необанків, а найменша – в Африці та Близькому сході, там їх налічується 17 (приблизно 6% від загальної кількості необанків)

Досліджуючи вітчизняний досвід розвитку необанків в аспекті їх створення та ліцензування, треба відзначити, що українські необанки мають можливість працювати виключно на основі діючих ліцензій традиційних банків, що обумовлено відсутністю нормативно-правових актів, що регламентують ліцензування необанків в Україні.

Створення необанків в Україні розпочалося з 2017 року, першим вітчизняним необанком став Monobank, на сьогодні налічується вже 6 українських необанків (Monobank, Sportbank, O.BankIzibank, NEOBANK, Bank Own Account).

Вітчизняний банківський сектор поступово впроваджує та реалізує інновації відповідно до світових трендів розвитку банківського обслуговування. Однією з цілей Стратегії НБУ до 2025 року є рух у напрямку активізації фінансових технологій та відкрита банківська політика, які підтримують перехід суспільства до цифрового банкінгу. Особливо відчутного розвитку вітчизняний необанкінг набув під час пандемії коронавірусу та зараз в умовах воєнного стану. Проте відсутність законодавчої ініціативи щодо ліцензування та регулювання діяльності необанків в Україні стримує їх потенційний розвиток і відповідно не дає змоги ефективно впроваджувати інноваційні підходи у вітчизняну практику банківського обслуговування.

Кірсєва К.О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

У важких умовах війни в Україні економічний розвиток в країні пригальмовується, якщо не зупиняється зовсім. В той же час, Національний банк України в рамках забезпечення безперервного, надійного та ефективного забезпечення економіки грошима та функціонування платіжної інфраструктури в Україні продовжує проводити моніторинг платіжної інфраструктури, оцінювати її відповідність вимогам законодавства та міжнародним стандартам оверсайта, встановлювати вимоги та обмеження щодо її діяльності, надавати рекомендацій щодо удосконалення її діяльності та застосування заходів впливу. Одним із яскравих прикладів потужної роботи Національного банку України в умовах війни стало прийняття ним нового порядку розрахунків з використанням електронних грошей та затвердження 29 вересня 2022 року Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними [1].

В Законі України «Про платіжні послуги», який набув чинності в серпні 2022 року, хоча і був відтермінований до грудня 2022 року, термін «електронні гроші» визначений як «одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей» [2].

Прийняття НБУ «Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними» суттєво розширило сферу використання даних засобів платежу та вдосконалило нормативно-правове регулювання зазначеної діяльності. Вказаним Положенням були скасовані жорсткі обмеження на проведення операцій з електронними грошима. Випуск та проведення операцій з електронними грошима став доступним не тільки для банків в Україні, а і для небанківських надавачів платіжних послуг. За нових правил, емітенти електронних грошей повинні здійснювати формування номера електронного

гаманця за міжнародним стандартом IBAN та дотримуватись вимог до режиму використання електронних гаманців. З метою посилення захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні, запроваджено вимоги до договору, який укладається між емітентом електронних грошей та їх користувачами.

Не дивлячись на те, що з 24 лютого 2022 року Національний банк України тимчасово призупинив операції з випуску та розповсюдження електронних грошей, поповнення електронних гаманців електронними грошима, є всі підстави вважати, що такий засіб платежу, як електронні гроші почне згодом широко використовуватися в Україні [3].

Список використаних джерел

1. Про затвердження «Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними»: постанова Правління НБУ від 29.09. 2022 № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text>.

2. Про платіжні послуги: Закон України № 1591-IX від 30.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.

3. Про затвердження Постанови Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.

Маслова Н.О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

В банківських системах всіх країн світу сьогодні відбуваються фундаментальні структурні зміни, викликані глобальними викликами, які визначатимуть їхню майбутню здатність обслуговувати фінансові потреби економіки на цифрових платформах. Деякі з цих проблем існують протягом кількох років і можуть вважатися успадкованими, які були спричинені світовою фінансовою кризою та кризами

суверенного боргу деяких європейських країн. Інші виклики, пов'язані із суспільними змінами за межами банківської та фінансової систем (наприклад, цифровізація та зростання кількості користувачів Інтернету в усьому світі, особливо серед людей віком 60+), є багатообіцяючими, але проблема залишається в тому, що недостатньо інформації про те, як допомагати банківським установам створювати потужні комунікації та підвищувати лояльність споживачів до їхніх продуктів і послуг за допомогою цифрових медіа [1].

Хоча цифровізація та пандемія COVID-19 продемонстрували багатообіцяючий вплив, пов'язаний із соціальними змінами за межами банківської сфери, вони також безпосередньо змінили основні бізнес-моделі та механізми транзакцій європейських банків. Наприклад, Morgan Chase у 2021 році відзначив збільшення присутності європейських банків у соцмережах при взаємодії з клієнтами до 53%, а азійських – до 76% у середньому. Крім того, старші демографічні групи активізували комунікацію через цифрові медіа [2], що додало актуальності цього напрямку).

Цифрові медіа як інструмент маркетингової комунікації на сьогодні є ефективним механізмом розвитку електронної торгівлі банківськими послугами. Банки, які не зможуть адаптуватися до цієї нової технології, будуть боротися за виживання в нестабільній економіці.

Дослідження, проведене нами у 2022 р. [1], показало, що соціальні медіа як найбільш широко використовувані джерела цифрової інформації мають досить сильний вплив на рішення про купівлю банківських послуг онлайн залежно від віку споживача. Метою цього дослідження є вивчення впливу електронних соціальних мереж на ефективність електронного банкінгу в умовах нестабільності банківського сектора. Емпіричну модель визначення впливу цифрових медіа розроблено на основі теоретичних концепцій та перевірено на вибірці 307 респондентів банківських установ (UniCredit, Raiffeisen, Приват-Груп) та 2800 споживачів банківських послуг кількісними методами, а також економіко-статистичні методи розрахунку. Отримані результати показують, що цифрові соціальні медіа досить сильно впливають ($r = 0,788$) на формування лояльності споживачів та збільшення показників цифрової торгівлі банківськими послугами. Теоретичне значення даного дослідження полягає в узагальненні наукових підходів до створення концептуальної методики визначення ефективності залучення цифрових медіаресурсів як маркетингового інструменту підвищення ефективності цифрової торгівлі банківськими послугами. Ключовим практичним аспектом є поєднання теоретичних підходів і бізнес-досвіду щодо оптимізації та вдосконалення використання

електронних соціальних медіа в торгівлі банківськими послугами в складний період економічного розвитку.

Обсяги маркетингової інформації збільшуються ієрархічно, оскільки прийняття рішень вимагає високої участі. Банки вже сформували практику використання моделей просування банківських послуг у соціальних мережах. Отже, деякі з них сприймають соціальні медіа як платформи для ведення бізнесу у формі активних банківських операцій, тобто розширюють електронний банкінг [3]. Це дослідження показало, що досліджувані банківські групи Австрії, Угорщини, Болгарії та України були активними на Facebook, YouTube, Twitter і різні блоги. Вони зосередилися лише на традиційних моделях, не пропонуючи своїм клієнтам особистий соціальний банкінг і хвилюючись щодо рівня безпеки. З іншого боку, споживачі підтримали поширення електронних банківських послуг через соціальні мережі. Це може заощадити гроші та час як клієнтів, так і банків. Крім того, банк може співпрацювати з онлайн-«інфлюенсерами» та блогерами, які б згадували та відображали інформацію про банківські продукти та ділилися посиланнями на сайти у своїх постах. Це може бути хорошим інструментом для зв'язків з громадськістю.

Отже, дослідження, проведене за допомогою онлайн-анкети, показало, що використання цифрових медіа як маркетингового інструменту автоматично підвищить ефективність цифрової торгівлі банківськими послугами в нестабільному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Воробей, Ю., Маслова, Н., Хмелюк, А., Бекмагамбетова, Г., Мірошник, Р. (2022). Роль цифрових змі для цифрової торгівлі банківськими послугами в нестабільному середовищі. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. №5(46), С. 54–63. URL:<https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.386>

2. Каспер Ферм, Л.-Е., і Тайчон, П. (2021). Спільне створення цінностей і соціальні медіа: Дослідження передумов і факторів впливу в галузі роздрібних банківських послуг США. *Journal of Retailing and Consumer Services*. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021>.

3. Шарма, М., Банерджі, С., і Пол, Дж. (2022). Роль соціальних мереж у прийнятті мобільного банкінгу серед споживачів. *Технологічне прогнозування та соціальні зміни*. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022>

Чуб П.М.,
канд. екон. наук., доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах розвитку економіки України під впливом коронакризи та військового стану, переважна більшість вітчизняних банків налагоджує саме дистанційну взаємодію зі своїми клієнтами, розвиваючи сервіси та канали дистанційного надання банківських послуг через сайти, мобільні додатки, чат-боти. Банківський бізнес України не лише вистояв перед новими жорсткими умовами, а й продовжив активно розвиватися і далі впроваджувати диджиталізаційні технології в свою роботу. Незважаючи на початок повномасштабної війни, запускалися нові цифрові продукти, розвивалося дистанційне обслуговування та наявні продукти.

Диджиталізація (цифровізація) – це процес, під час якого вся інформація переводиться в електронний формат, що спрощує зберігання, аналіз та подальше використання даної інформації. Диджиталізація в банківському секторі, безпосередньо, – це оцифрування усієї інформації та перенесення послуг у електронний формат. Проведення цифровізації стає можливим завдяки мережі Інтернет та програмному забезпеченню. Доцільне використання всесвітньої мережі та електронних ресурсів дає змогу банкам якісніше провадити свою діяльність. Диджиталізація здійснюється за допомогою певних інструментів. Такими інструментами є POS-термінали, банкомати, термінали самообслуговування, смартфони, ноутбуки, комп'ютери, смарт-годинники тощо.

Основними технологіями диджиталізації банківської діяльності є розвиток штучного інтелекту, відкритий банкінг, хмарні технології, блокчейн, шерінг, краудфандинг, розвиток необанків.

Перевагами диджиталізації для банків є: економічне зростання за рахунок впливу інноваційних технологій на показники діяльності банків, особливо результативність та ефективність роботи; удосконалення існуючих продуктів; розробка нових каналів реалізації банківських послуг; формування диджиталорієнтованого персоналу, який може працювати дистанційно; усунення потреби у фізичних

відділеннях; скорочення операційних витрат, за рахунок економії коштів на офісах, заробітній платі працівників та інших видах витрат; зведення до мінімуму контакту з клієнтами; зростання швидкості здійснення робочих процесів; забезпечення конкурентоздатності в банківській сфері, а також серед фінтех-компаній.

Серед недоліків диджиталізації для банків: необхідність значних обсягів інвестицій для створення диджиталізованої системи; розвиток кіберзлочинності та ймовірність хакерських атак; виникнення проблем у випадку втрати персональних даних клієнтів; складнощі з набором персоналу, які є фахівцями з опрацювання даних і водночас мають досвід роботи у банківській сфері; відносна недовіра клієнтів до чогось нового, що може спричинити складність популяризації нових послуг.

Для підвищення ефективності диджиталізації банківського бізнесу України в умовах сучасних викликів необхідно: підтримувати інтегровану роботу всіх каналів надання послуг, передусім дистанційних; забезпечувати прозорість та повноту інформації при наданні банком дистанційних послуг; вдосконалювати взаємодії з клієнтами через чат-боти шляхом підвищення рівня персоналізації такої взаємодії; реструктурувати механізм збору даних про клієнта через нові джерела інформації (електронні листи, соціальні мережі, історії покупок, онлайн транзакції); знижувати потреби у функціонуванні фізичних відділень шляхом заміни їх на монобанки, що дозволить економити на операційних видатках та поліпшувати якість банківських послуг; реформувати системи нагляду та регулювання діяльності банків з урахуванням динамічних змін у банківському секторі під впливом диджиталізації; забезпечувати ефективне навчання і перекваліфікацію персоналу банків у відповідності до швидких темпів впровадження інновацій у банківську діяльність.

Отже, в перспективі диджиталізація має охопити усі види банківського бізнесу України, дозволить створити нову ІТ-інфраструктуру, спростить роботу з великими обсягами даних, допоможе надійно зберігати та швидко аналізувати інформацію.

АУДИТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ТА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Дяденко М. С.,

аспірант

Шаповалова А. П.,

канд. екон. наук, доцент,

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ

ОБЛІК КОНЦЕСІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Використання концесії як форми державно-приватного партнерства й інструменту залучення фінансування відоме ще з кінця XVIII століття. У сучасному світі концесія, як і інші форми державно-приватного партнерства (ДПП), зберігають свою актуальність, у тому числі серед представників банківського сектору та інших учасників фінансового ринку, зацікавлених у привабливих інвестиційних пропозиціях.

Насамперед, з 2008 р. функціонує Європейський експертний центр ДПП (ЕРЕС), сформований на базі Департаменту консультаційних послуг Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), а його основна місія – підтримка державного сектору по всій Європі в забезпеченні кращих державно-приватних партнерств. Відповідно до огляду ринку ДПП, який регулярно публікує ЕРЕС, у Європі протягом 2021 р. було проведено транзакцій ДПП (у тому числі концесій) загальною вартістю більше, ніж на 8 млрд євро. Варто звернути увагу на застереження ЕРЕС, що вартість проєктів, наведена в публікації, відноситься до вимог зовнішнього фінансування проєктів на момент фінансового закриття (тобто суми боргу та власного капіталу) і виключає внески державного капіталу. Таким чином, вимоги щодо зовнішнього фінансування проєкту можуть суттєво відрізнятися від

вартості його капітальних інвестицій, оскільки останні важко отримати на постійній основі [1].

Що стосується нашої держави – в Україні темі використання концесії також приділяється увага і розвивається науково-теоретична та нормативно-правова база. Зокрема, нещодавно було прийнято Закон України «Про концесію» від № 155-ІХ від 03.10.2019. Окрім нормативного регулювання, в Україні продовжує розвиватися практика концесії і взагалі ДПП. Так, Міністерство економіки України зазначає, що за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2022 р. на умовах ДПП укладено 193 договори, які в основному спрямовані на інфраструктурні проєкти [2].

Крім того, з огляду на руйнування об'єктів інфраструктури внаслідок шикоромасштабного військового вторгнення на територію України після 24.02.2022 р. та проведення бойових дій, потреба в залученні фінансування для їхнього відновлення у післявоєнний період відбудови є як ніколи актуальною. Використання концесії як форми ДПП є одним із таких інструментів інвестування й сприяння економічному розвитку України.

За таких умов особливо важливою є роль бухгалтерського обліку як основного джерела корисної інформації для учасників ДПП та інших зацікавлених сторін. Наразі бухгалтерський облік операцій концесії недостатньо врегульований. Зокрема, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НПСБО) не присвячують увагу обліку операцій концесії та не виділяють їх з-поміж інших операцій господарської діяльності, а в Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) зафіксовано тільки консенсус стосовно загальних тлумачень і трактувань, викладений у КТМФЗ 12 «Угоди про концесію послуг» та ПКТ 29 «Угоди про концесію послуг: розкриття інформації». Проте, закладений в них підхід до обліку концесії не дозволяє повноцінно відобразити у формах фінансової звітності концесіонера наслідки операцій концесії. Водночас, згідно з КТМФЗ 12 на балансі відображуються тільки капіталізовані витрати, понесені на будівництво чи модернізацію об'єктів концесії, чи очікувана за них фінансова компенсація від держави [3]. Що стосується ПКТ 29, то він передбачає окреме описове розкриття умов концесії у примітках до фінансової звітності [4]. Тобто, поза увагою залишається цифрове визначення фінансового ефекту використання концесії, яке могло б використовуватися інвесторами та іншими учасниками фінансового ринку при аналізі інвестиційних проєктів і порівнянні компаній-сторін концесії з іншими компаніями, які не залучені до концесії.

Перспективами подальших досліджень є поглиблення теоретико-методичних засад підходів до бухгалтерського обліку операцій концесії з урахуванням сучасних потреб користувачів фінансової звітності, у першу чергу інвесторів, представників банківського сектору та інших учасників фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Review of the European public-private partnership market in 2021: Market Update / ЕРЕС (European PPP Expertise Centre). European Investment Bank. March 2022. URL: https://www.eib.org/attachments/publications/epec_market_update_2021_en.pdf (дата звернення 02.10.2022)
2. Стан здійснення ДПП в Україні / Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini> (дата звернення 23.09.2022)
3. Угоди про концесію послуг : Тлумачення КТМФЗ 12. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9A%D0%A2%D0%9C%D0%A4%D0%97%2012_ukr_2021.pdf (дата звернення 26.10.2022)
4. Угоди про концесію послуг: розкриття інформації : Тлумачення ПКТ-29. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D0%9A%D0%A2%2029%20ukr%202021.pdf> (дата звернення 26.10.2022)

Захарків В.Т.,

аспірант

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ КРИПТОВАЛЮТ

Впровадження інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя та їх стрімкий розвиток безумовно впливають на функціонування фінансової системи держави, зумовлюють розвиток фінансових інститутів та інструментів. Посилення ролі «цифрової економіки» спричинило виникнення нового активу – цифрової валюти.

Наразі сукупна капіталізація ринку криптовалюти станом на кінець жовтня 2022 року дорівнює 1 трлн дол, хоча ще у листопаді 2021 року досягала своїх пікових показників 2,9 трлн дол. [1]

Категорія «криптовалюти» характеризується дискусійністю та неоднозначністю, проте, незважаючи на це, багато провідних країн світу вже розробили та впровадили систему законодавчих норм, які регулюють фінансові операції в цифровому просторі, чим забезпечили надходження коштів до державного бюджету від оподаткування операцій, що відбуваються між суб'єктами господарювання на ринку криптовалют. Так, Сальвадор у 2021 р. став першою в світі країною, де біткоїн став офіційним засобом платежу на рівні зі звичайною валютою. Тепер ціни можуть відображатися в біткоїнах, податкові внески можуть сплачуватися в цифровій валюті, а обміни на біткоїни не оподатковуватимуть податком на приріст капіталу [2]. У США на законодавчому рівні криптовалюти визнані цінними паперами в цифровій формі, а також встановлено більше 23 тисяч банкоматів, що приймають найпопулярнішу монету біткоїн. Вони використовуються як одиниці обліку, засоби обміну, а також спосіб накопичення активів. У Канаді таких банкоматів встановлено 1,8 тисяч штук, що ставить Канаду на друге місце у світі за їх кількістю. У Швейцарії криптовалюта прирівнюється до іноземних валют – операції з нею звільнені від ПДВ, але підпадають оподаткуванню як майно. [3]

Хоча Україна увійшла в трійку лідерів із використанням криптовалют [4], на сьогоднішній день в Україні операції зі створення та використання криптовалют обліковуються та оподатковуються досить поверхнево і законодавством України не передбачається особливого режиму оподаткування криптовалют. Єдиного спеціального механізму, який би використовувався на практиці та був чітко визначений, ще не створено. Хоча блокчейн технології та криптовалюти займають вагоме місце у діяльності багатьох вітчизняних підприємств: майнінгові компанії, криптовалютні компанії, діяльність яких спрямована на обмін, продаж або створення майданчику для торгівлі цифровими активами, компанії, які проводять токенсейли, компанії, які пропонують і надають послуги та товари з використанням технології блокчейн.

За даними Асоціації Блокчейн України у 2017 році була заснована найбільша частка компаній цієї індустрії – близько 32%. Більшість засновників українських блокчейн-компаній прийшли до сфери з фінансів, інвестицій та трейдингу (38%), програмування та розробки (38%), криптографії та криптовалют (32%), маркетингу та реклами (12%) [5].

Із набуттям чинності Закону України «Про віртуальні активи» №3 637 від 11.06.2020. [6] (підписано 15 березня 2022 р.), потребуватиме розробки: рекомендації щодо застосування блокчейн технологій у обліку діяльності підприємства; методологічне забезпечення оцінки та обліку віртуальних активів, що дозволить підвищити ефективність впровадження та розвиток.

Отже, актуальність облікового аспекту щодо криптовалюти пояснюється розширенням її використання в господарському процесі та відсутністю нормативного врегулювання, потребах ведення обліку, формування показників звітності та уникнення проблем щодо оподаткування. Зважаючи на те, що ринок блокчейн технологій в Україні – вже об’єктивна реальність, формування чітких правил функціонування цього ринку з боку держави та розвиток відповідної позитивної облікової практики в Україні здобуває все більшого значення.

Список використаних джерел

1. Total Cryptocurrency Market Cap. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/charts/>
2. Куницький О. Сальвадор узаконив біткоїни як засіб платежу. Він став першою країною у світі, яка це зробила. *Forbes.ua*. 2021. URL: <http://surl.li/dnkle>
3. Ринок криптовалюти: як в країнах світу регулюють віртуальні активи. *Слово і діло*. 2021. URL: <http://surl.li/avcgg>
4. The Global Adoption of Crypto Payments. Merchant Machine. 2022. URL: <http://surl.li/dnkll>
5. Overview of the Blockchain Industry in Ukraine. Blockchain Association of Ukraine. 2019. URL: <http://surl.li/dnkln>
6. Пропозиція Президента України до Закону «Про віртуальні активи». 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/2698>.

Канєва Т. В.,
д-р екон. наук, професор,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Базовим елементом системи управління державними фінансами виступає його інформаційне забезпечення – бухгалтерський облік і контроль у державному секторі. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [3]. Облікова політика як елемент управління дає змогу керівництву приймати більш раціональні рішення, аналізувати роботу бюджетної установи, здійснювати і контролювати цільове використання засобів відповідно до затвердженого кошторису [2].

Ключовим завданням облікової політики є забезпечення організації бухгалтерського обліку в установі як цілісної системи з урахуванням усіх аспектів облікового процесу. Таким чином, в облікову політику включають: принципи, які використовуються бюджетною установою при складанні звітності; методи, що застосовуються при оцінці окремих активів та зобов'язань. На законодавчому рівні сьогодні питання формування облікової політики бюджетної установи регулюються: Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», НП(С)БОДС 125, Методичними рекомендаціями щодо облікової політики з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору та ін. Облікова політика суб'єкта державного сектору визначається у розпорядчому документі, в якому мають бути встановлені методи оцінки, обліку, види сегментів та їх пріоритетність і процедури, які має застосовувати суб'єкт державного сектору та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більше ніж один варіант. Одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документа включати недоцільно. Таким чином, розпорядник бюджетних коштів у розпорядчому документі про облікову політику бюджетної установи не повинен дублювати норми, що встановлені Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі та Методичними рекомендаціями, але у випадках коли існує можливість

вибору принципів оцінки статей звітності, методів обліку, а також строків корисного використання необоротних активів, методів оцінки вибуття запасів, у розпорядчому документі визначається обраний варіант та особливості його застосування щодо певного об'єкту обліку.

Суб'єкт державного сектору має послідовно застосовувати облікову політику таким чином, щоб фінансова звітність відповідала всім вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі. Має право самостійно на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі визначати за погодженням з головним розпорядником бюджетних коштів облікову політику, а також зміни до неї. Суб'єкти державного сектору нижчого рівня передають розпорядчий документ про облікову політику на погодження за відомчою підпорядкованістю суб'єктам державного сектору вищого рівня. Для суб'єктів державного сектору, що мають подвійну підпорядкованість, погодження здійснюється суб'єктом державного сектору вищого рівня, який затверджує кошторис.

Таким чином, облікова політика установ державного сектору є дієвим інструментом системи внутрішнього контролю, важливим інструментом ефективності їх функціонування, оскільки сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень на основі аналізу діяльності установи, контролю цільового використання коштів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. Дата оновлення: 29.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Артеменко Н.В. Облікова політика установ державного сектору: сучасні підходи, порядок та умови зміни. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №16. С. 792–797. URL: <http://globalnational.in.ua/issue-17-2017/26-vipusk-16-kviten-2017-r-2/3220-artemenko-n-v-oblikova-politika-usta-novderzhavnogo-sektoru-suchasni-pidkhodi-poryadok-ta-umovi-zmini>

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996- XIV. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності»: затв. наказом МФУ від 28.12.2009 № 1541. Дата оновлення: 14.12.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#text> (дата звернення 09.10.2021)

Молявін М.І.,
аспірант,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ВИТРАТИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ МІСЦЕ У НЕФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Важливо зазначити що електроенергетична галузь України є системо утворюючою галуззю, та відіграє надважливу роль в житті інших галузей економіки та домашніх господарств, які напряду залежать від неї. Незважаючи на значні зміни в нормативно-правовій системі країни, відносна частина підприємств даної галузі знаходиться в незадовільному функціональному стані. Більшість активів на балансі підприємства повністю зношені, низький ккд генеруючих потужностей, геополітичний вплив нестабільна ситуація на ринку сировини. Але слід врахувати реалії сьогодення які дестабілізували роботу електроенергетичного сектора, а в деяких випадках і геть зупинили. В такій ситуації всі галузі економіки та домашні господарства опинилися в електроенергетичній кризі. Для стабілізації ситуації, електроенергетична галузь України потребує залучення інвестицій.

У світі, повному невизначеностей, потенційні інвестори під час прийняття рішень дедалі частіше розглядають щось більше, ніж просто фінансові результати. Все це зумовлює дослідити питання щодо удосконалення підготовки нефінансової звітності електроенергетичними підприємствами України, що в першу чергу відповідатиме сучасним умовам потенційних інвесторів.

Чимало праць і новаторських досліджень присвячено проблемам впровадження нефінансової звітності в Українських підприємствах. Теоретичні та практичні аспекти досліджувалися у працях науковців, таких як О.І. Малишкін, О.І. Лугова, В.М. Хижняк, С.В. Федорченко,

О.М. Костенко, О.В. Кравченко, Н.В. Овчарова, Ж.А. Олексіч, А.В. Дмитренко та інші дослідники.

Проаналізувавши електроенергетичні підприємства на наявність нефінансових звітів, було отримано незадовільні результати. Для аналізу було відібрано 30 діючих електроенергетичних підприємств України та тільки 6 (Запоріжжяобленерго, Прикарпаттяобленерго, Рівнеобленерго, Укренерго, ДТЕК, ПАТ «Донбасенерго») з них готує нефінансові звіти, що в загальному складає 20%. [1] Слід зауважити що наявна інформація в нефінансових звітах досить стисло відображає інформацію про фінансові показники. В загальному вказано розмір виручки за звітний та порівняльний період, що надає замало фінансового розуміння для прийняття інвестиційних рішень.

Я вважаю що інші статті фінансової звітності необхідно розкривати в нефінансових звітах. Особливе місце слід приділити витратам операційної діяльності підприємства. Потенційний інвестор повинен мати розуміння про повсякденні витрати підприємства для повноцінного забезпечення ведення бізнесу. Така інформація забезпечить користувача розумінням не тільки поточного стану, а ще й можливими шляхами оптимізації в майбутньому.

Отже, враховуючи всі чинники які обтяжують економіку України, а найбільшим чином електроенергетичний сектор в даний час, не слід розраховувати на вхід потенційних інвесторів. Електроенергетичні підприємства повинні впровадити нефінансові звіти, що в майбутньому дозволить мати гарний тон для користувачів. Важливим є деталізована інформація про витрати операційної діяльності, що забезпечить користувачів прозорою картиною життєдіяльності бізнесу, та збільшить впевненість інвестора при прийнятті рішення.

Список використаних джерел

1. НКРЕКП. – Електр. текстові дані. URL : <https://www.nerc.gov.ua/> (дата звернення 13.11.2020)

Назарова К.О.,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри фінансового аналізу та аудиту
Копотієнко Т.Ю.,
канд. екон. наук, доцент
Промська В. М.,
здобувач вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ТА СТАНДАРТІВ INTOSAI У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Державний фінансовий контроль є комплексом заходів, що здійснюються уповноваженими державними органами щодо перевірки формування та виконання державного бюджету. Основною міжнародною організацією, яка об'єднує вищі органи державного фінансового контролю (далі – ВОФК), на сьогоднішній день є організація INTOSAI. Рахункова палата України приєдналася до цієї організації у 1998 році.

Міжнародною організацією INTOSAI були розроблені базові документи, в яких закріплено основоположні засади здійснення державного фінансового контролю. Лімська декларація керівних принципів аудиту була прийнята в 1977 році, у якій проголошується найважливіший принцип здійснення зовнішнього державного фінансового контролю – незалежність найвищих органів аудиту [1]. Цей принцип означає, що органи зовнішнього державного фінансового контролю повинні здійснювати свої повноваження за відсутності втручання у їхню діяльність з боку державних органів та інших організацій. Також, відповідно до цієї декларації, визначаються такі цілі роботи ВОФК, як законність, правильність, ефективність та економічність управління грошовими та матеріальними коштами.

Іншим основним міжнародним документом є ухвалена у 2007 році Мексиканська декларація [2]. Вона формує вісім базових принципів, які є головними вимогами до належного аудиту державного сектору. Серед них: наявність належних та ефективних конституційних/законодавчих норм, а також положень щодо їх застосування на практиці; незалежність Голів та членів ВОФК, включаючи гарантію щодо терміну перебування на посаді та правовий імунітет під час виконання своїх обов'язків; достатньо широкі повноваження та повна свобода дій при

виконанні функцій ВОФК; необмежений доступ до інформації; право та обов'язок звітування щодо своєї діяльності; самостійність прийняття рішень стосовно змісту та часу написання аудиторських звітів, публікації і розповсюдження звітів; наявність ефективних механізмів реалізації рекомендацій ВОФК; фінансова та управлінська/ адміністративна самостійність, наявність відповідних людських, матеріальних та грошових ресурсів.

Ключові засади здійснення державного фінансового контролю закріплені також у наступних міжнародних документах: INTOSAI-P 12 – Значення та переваги Вищих органів аудиту – вплив на життя громадян; INTOSAI-P 20 – Принципи прозорості та підзвітності; INTOSAI-P 50 – Принципи юрисдикційної діяльності Вищих органів аудиту.

Отже, основоположні принципи INTOSAI, а також розроблені цією міжнародною організацією стандарти, не є нормативними-правовими актами, а відповідно у держав-членів не виникає обов'язків щодо прийняття таких норм у національне законодавство. Однак, нині більшість держав використовують їх у процесі здійснення діяльності вищими органами аудиту, розробляючи на основі даних міжнародних документів стандарти та принципи, що імплементуються до національного законодавства.

Список використаних джерел

1. Лімська декларація керівних засад контролю. URL: <http://shorturl.at/owQS2>.

2. Мексиканська декларація незалежності вищих органів аудиту. URL: <http://shorturl.at/dn049>.

Нежива М.О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

АУДИТ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАКЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ДІЇ БІЗНЕСУ

У міру посилення нападу на Україну США та інші країни Заходу запровадили економічні санкції проти Росії та заявили про підтримку України. Основні санкції включали: замороження іноземних активів

російських банків і ключових керівників; виключення найбільших російських банків зі складу Всесвітньої міжбанківської фінансової телекомунікаційної компанії; санкції проти Центрального банку Росії; все більше міжнародних компаній закриваються або залишають Росію. Геополітичні та економічні наслідки війни становлять загрозу не лише для України, але й для глобального миру та розвитку. По-перше, війна в Україні може призвести до скорочення виробництва в усьому світі. По-друге, відбуваються значні зміни в політиці. По-третє, ланцюгова реакція через гуманітарну кризу в Україні, яка вплинула на ціни на сировину та енергоносії. По-четверте, прямі та опосередковані наслідки війни в Україні погіршують стан багатосторонньої системи розвитку, яка і так перебуває під надмірним тиском.

У червня 2022 року міжнародна аудиторська компанія Deloitte Ukraine провела опитування «Вплив війни на підходи до управління людським капіталом» [1]. Лише чверть опитаних компаній (25%) ведуть поточну операційну діяльність у повному обсязі, 65% – обмежено, 8% – тимчасово призупинили. Найбільшими викликами у сфері управління людьми під час війни є безпека працівників (74%), підтримка продуктивності команд (56%) та забезпечення неперервності робочих процесів (49%). Комунікація під час війни стала більш інтенсивною. Найбільшим комунікаційним викликом компанії вбачають недоступність деяких працівників через загальні комунікаційні канали (50%), проте 31% зазначає, що не мають жодних комунікаційних викликів. На думку респондентів, після завершення активних бойових дій для відновлення сфери людського капіталу мають бути визначені пріоритетні напрямки дій.

У зв'язку зі здійсненням збройної агресії проти України Урядом ініційовано створення правових механізмів щодо захисту економічних інтересів держави шляхом припинення діяльності в Україні аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, пов'язаних з країною, що здійснює збройну агресію проти України, та щодо стимулювання ринку аудиторських послуг в період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. 15 червня 2022 року Президентом України підписано Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» від 31 травня 2022 року № 2285-IX [2].

Таким чином, наслідки військового вторгнення Росії на територію України охопили всі сфери та суттєво вплинули на бізнес-середовище та, зокрема, на аудиторську діяльність. Внаслідок війни змінилися правила регулювання аудиту в Україні та підходи до виконання аудиторами своїх професійних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Deloitte. Опитування щодо впливу війни на підходи до управління людським капіталом. URL: <https://cutt.ly/DBynWcN>.
2. Урядовий портал. Урядом ініційовано зміни до законодавства щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану. URL: <https://cutt.ly/4BynR3K>.

Польовик Є.В.,
аспірант
Король С.Я.,
д-р екон. наук, професор,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ESG-ЗВІТНОСТІ

Останні глобальні виклики світової фінансової кризи, підвищена політична напруженість, зростаючі ризики ведення бізнесу та конкуренція, зумовлюють потребу інвесторів та зацікавлених сторін у поглибленій, якісній та концентрованій інформації про діяльність компаній. Саме нефінансової звітності в контексті в контексті екологічного, соціального та корпоративного управління (Environmental, social, and corporate governance, ESG) покликана задовольнити ці потреби.

Аналізуючи міжнародний досвід ESG-звітування, варто зазначити, що великі компанії, такі як Nike і Walmart, вже багато років займаються звітністю ESG. Це допомагає їм вказати на свою прихильність до сталого розвитку, роблячи свою ефективність зрозумілою для інвесторів. У Сполучених Штатах близько 87% публічних компаній розкривають вплив ESG у своїх річних звітах. В Європі цей показник становить близько 52%. У Канаді цей показник ще нижчий – лише 39%[1]. В Україні таку практику застосовують здебільшого

представники великого бізнесу, міжнародні компанії або компанії, які співпрацюють з міжнародним бізнесом.

ESG звіт призначений для забезпечення повної прозорості впливу компаній на навколишнє середовище, соціальну сферу та управління серед багатьох зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, співробітників та клієнтів. ESG звітування – це розкриття нефінансової інформації в контексті екологічного, соціального та корпоративного управління. В основі екологічних факторів закладено задоволення потреб довкілля. Тобто включаються питання орієнтовані на розкриття інформації про політику щодо зміни клімату, енергоефективності, збереження природних ресурсів, забруднення та утворення відходів. Соціальні фактори направлені на задоволення та підтримку співробітників, громад та інших зацікавлених сторін. При розкритті інформації увага на відносини з клієнтами, відносини з працівниками, добробут працівників, відносини з громадою, охорона здоров'я та безпека працівників, права людини та баланс між роботою та особистим життям. В основі управління лежить задоволення потреб самого бізнесу, та є інструментом для підтримки довгострокової стратегії компанії. Дана сфера включає питання структури управління, ділової етики, аудиту, внутрішнього контролю, боротьби з корупцією, шахрайством та прав акціонерів. Управління є важливим фактором, так як невдачі в управлінні стають зростаючим фінансовим ризиком для інвесторів.

Розкриття нефінансової звітності в контексті ESG факторів дає можливість компаніям діяти на випередження і вирішувати проблеми пов'язані з екологічним, соціальним та корпоративним управлінням до їх виникнення. А також дозволить підвищити довіру до компанії, покращить взаємодію з співробітниками та контрагентами, сприятиме покращенню продуктивності праці та є основою для підвищення ресурсоефективності.

Отже, ESG звітування дозволить відобразити конкурентоздатність бізнесу та його вплив на довкілля й суспільство, стане основою для успішної співпраці з іноземними контрагентами та залучення інвестицій.

Список використаних джерел

1. What is ESG Reporting? – ESG | The Report URL: www.esgthereport.com/what-is-esg-reporting/ (28.10.2022)
2. Arvidsson S., Dumay J. Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice? *Business Strategy and the Environment*. 2022. Т. 31. №. 3. С. 1091–1110.

Табенська Ю.В.,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Чернівці

АУДИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Події 24 лютого 2022 року внесли свій «досвід» в функціонування такого сегменту фінансового ринку як фондовий ринок. Акумулявання капіталу з подальшим його перерозподілом у вигляді інвестицій у виробничу, соціальну сферу народного господарства шляхом випуску, придбання цінних паперів стало не на часі. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку тимчасово зупинила обіг всіх цінних паперів (з 11:00 24 лютого 2022 року).

За даними інтернет-видання «Економічна правда» з 8 серпня Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку зняла майже всі обмеження на здійснення операцій на ринках капіталу та організованих товарних ринках, які були введені з початком великої війни. Завдяки правильній політиці вдалося побороти панічні настрої, зберегти активи та не допустити дефолти по низці цінних паперів [1].

Тому цілком логічно, що аудиторська діяльність як складова фінансового розвитку будь-якої компанії, а також ефективність та результативність її проведення в умовах воєнного стану стало особливо актуальним.

На фондовому ринку рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку відбувалися ряд суттєвих змін, зокрема:

– пом'якшено вимоги щодо строків оприлюднення професійними учасниками ринків капіталу та організованих товарних ринків регульованої інформації у зв'язку з дією в Україні воєнного стану. Так, рішенням передбачено, що у випадку неможливості здійснення своєчасного оприлюднення професійними учасниками ринків капіталу на власних вебсайтах та в базі даних особи, яка провадить діяльність з оприлюднення регульованої інформації, річної фінансової звітності, річної консолідованої фінансової звітності (у разі її складання відповідно до вимог законодавства) разом з аудиторським звітом, інших відомостей, які підлягають оприлюдненню згідно з вимогами відповідних нормативно-правових актів НКЦПФР, здійснення її(їх) оприлюднення після отримання такої можливості, але не пізніше 90 днів після завершення дії воєнного стану [2];

– прийнято рішення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках. Даним рішенням визначено формульний розрахунок вимірювання та оцінки ризиків професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, використовуючи норматив ліквідності активів [3].

Діяльність аудиторських фірм в умовах війни аналогічно пристосовано до ряду змін. З початком війни ми можемо спостерігати статистику істотного скорочення обсягу роботи аудиторських фірм. Незважаючи на це аудиторська діяльність була, є і буде актуальним питанням сьогодення.

Список використаних джерел

1. В Україні майже повністю відновлюється робота фондового ринку. URL:<https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/4/690035/> (дата звернення 27.10.2022).

2. НКЦПФР продовжила терміни оприлюднення фінансової звітності професійними учасниками. URL:<https://www.uaib.com.ua/aktual-kua/account/nkcpfr-prodovzhila-termi-oprilyudnennya-finansovoji-zvitnosti-profesiynimi-uchasnikami> (дата звернення 27.10.2022).

3. Щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках. URL:<https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=13103007> (дата звернення 27.10.2022)

Чуєнков А.А.,
аспірант

Король С.Я.,

д-р екон. наук, професор,

*Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ*

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ

Ефективність і продуктивність розподілу капіталу потребує інформації про вартість бізнесу. Облік здатен забезпечувати як статичне визначення вартості бізнесу за даними фінансового обліку і звітності, так і забезпечувати її визначення з урахуванням широкого

спектру факторів, що з часом впливають на здатність організації створювати вартість, на підставі інтегрованої звітності.

Згідно результатів досліджень KPMG 2021 CEO Outlook «Зв'язок між стратегією ESG та фінансовими результатами» підготовка правильної звітності набуває вагомого значення [1]. При цьому 58% керівників у світі та 30% в Україні заявляють про зростання уваги інвесторів до їх діяльності у сфері екологічного, соціального та корпоративного управління (ESG) посилюється. Більшість інституційних інвесторів (відповідно 52% і 67%) чинять значний тиск і висувають запити щодо надання інформації, що виходить за межі фінансової звітності. Серед організацій з високим рівнем доходів 52% світових керівників (в Україні 14%) вважає, що їхні програми ESG покращують фінансові результати, а отже впливають на вартість бізнесу. У зв'язку з цим, набуває актуальності завдання вдосконалення облікового забезпечення створення вартості бізнесу.

Питанням облікового забезпечення створення вартості бізнесу присвячено чимало праць і досліджень від вітчизняних та зарубіжних вчених. Дослідженням питань з оцінки вартості бізнесу та його облікового забезпечення займалися такі вчені, як О.М. Варченко, І.О. Герасименко, О.В. Фартушняк, Г.І. Міокова, Ю.Ю. Данілова, Т.М. Гамма, М.В. Корягін, О.О. Августова, О.А. Єрмоленко, Н.М. Лисьонкова, Leontina Pavaloaia; методів оцінки та їх удосконаленню – О.В. Ставицький, В.О. Терлецька, А.Й. Сендерович, Н.М. Верещук, Н.М. Штефан, Г.В. Уманців, О.Г. Задніпровський, І.А. Юхименко-Назарчук, Ireneisz Miciula, Marta Kadlubek, Pawel Stepien; питань впливу соціальної відповідальності на оцінку бізнесу – Н.В. Бичкова, М.Р. Нанейшвілі, В.І. Куцик, І.В. Мойсеєнко; питань інтегрованої звітності в оцінці бізнесу – Ф.О. Журавка, О.В. Кравченко, Н.В. Овчарова, А.В. Долюк, В.В. Ясишева, К.Є. Нагірська.

Незважаючи на великий вклад вчених, питання облікового забезпечення створення вартості бізнесу потребує подальшого дослідження. Проведений аналіз наукових публікацій та міжнародної практики створення вартості бізнесу дозволяє зробити попередній висновок про те, що соціальна відповідальність впливає на вартість бізнесу і при її створенні потрібно враховувати як фінансові, так і нефінансові показники. Це визначає необхідність подальших досліджень та обґрунтування теоретичних та організаційно-методичних засад з облікового забезпечення створення вартості бізнесу на основі застосування інтегрованого підходу.

Результати дослідження можуть бути застосовані для визначення вартості бізнесу з метою уточнення своєї бізнес-моделі та стратегії для

реагування на зовнішнє середовище, а також на ризики та можливості, з якими стикається бізнес та забезпечення правомірних потреб та інтересів основних користувачів інформації про вартість бізнесу – постачальників фінансового капіталу.

Список використаних джерел

1. Погляд керівників бізнесу в Україні 2021: веб-сайт. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2021/11/ukrainian-business-leaders-outlook-2021.html> (дата звернення: 31.10.2022)

Шевченко С.О.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

ЗВІТНІСТЬ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Забезпечення ведення бухгалтерського обліку в установах державного сектору на безперервній основі, навіть в умовах воєнного стану, є компонентом забезпечення стійкості економіки.

Руйнівні наслідки вторгнення Росії в Україну охоплюють всі сфери життя. Виконання бухгалтерами своїх професійних обов'язків не є виключенням. Оскільки ситуація розвивається не передбачувано, бухгалтерам слід постійно оцінювати вплив цих подій на процес складання та подання звітності.

Бухгалтерська звітність повинна ґрунтуватись на даних синтетичного та аналітичного обліків і відображати майнове та фінансове становище установ державного сектору, результати виконання кошторису та господарської діяльності. На підставі даних бухгалтерського обліку бюджетні установи зобов'язані складати: фінансову звітність; бюджетну звітність; податкову та звітність за ЄСВ; статистичну звітність тощо.

Згідно ст. 4 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку державного сектору № 101 «Подання фінансової звітності» визначено, що фінансова звітність – бухгалтерська звітність, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів суб'єкта державного сектору за звітний період [1].

У той же час бюджетною звітністю є звітність, що відображає стан виконання бюджету та містить інформацію в розрізі бюджетної класифікації.

Основними чинниками, які негативно впливають на підготовку та подачу звітності установами державного сектору є:

- втрата первинних документів, комп'ютерного та іншого обладнання або неможливість його вивезти без загрози для життя, внаслідок бойових дій;
- загроза безпеці держави внаслідок можливого витоку інформації через подання е-документів;
- відсутність посадових осіб, уповноважених подавати звітність;
- перебування на окупованій території або на території активних бойових дій тощо [2].

На період дії воєнного, надзвичайного стану та відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» [3] в державі введено певні послаблення стосовно звітування установами державного сектору, зокрема:

1) змінено терміни подання статистичної та фінансової звітності, тепер вони можуть подаватись до органів державної статистики протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності;

2) податкову звітність платники податків мають право подавати контролюючому органу в паперовій формі;

3) у період дії воєнного стану або стану війни будь-які перевірки щодо своєчасності та повноти подання будь-яких звітів чи документів звітового характеру уповноваженими органами не здійснюються.

Таким чином, у зв'язку із запровадженням в Україні воєнного стану певного спрощення набуло звітування установ державного сектору, але ефективність прийнятих змін не повинні негативно позначитися на діяльності установ державного сектора, збільшити правопорушення та зловживання, а належним чином забезпечити реалізацію зазначеними установами своїх функцій.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 року № 1629 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку державного сектору № 101 «Подання фінансової звітності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11#Text>.

2. <https://oblikbudget.com.ua/news/57642-platnik-ne-mozhe-podatizvitnist-pid-chas-viyni-minfin-zatverdiv-poryadok-yak-tse-pidtverdit>».

3. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>.

Юрченко О.А.,

канд. екон. наук, доцент,

*Національна академія статистики, обліку та аудиту,
м. Київ*

ОВЕРДРАФТ: НЮАНСИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТУВАННЯ

В умовах воєнного стану в Україні овердрафт відіграє важливу роль в кредитуванні суб'єктів господарювання, оскільки це короткострокова банківська позика, яка поповнює оборотні кошти позичальника. Якщо на поточному рахунку клієнта недостатньо коштів для оплати, банк кредитує клієнта в межах ліміту, визначеного кредитним договором. Під час застосування овердрафту позичальник може проводити необхідні платежі з поточного рахунку, навіть якщо їх сума перевищує залишок на рахунку. Для цього необхідно надати до банку платіжне доручення на повну суму платежу, і банк перерахує суму, якої не вистачає, контрагентові підприємства за рахунок своїх коштів. Але в сумі, яка не перевищує встановленого ліміту [1].

Ліміт овердрафту переглядається банком щомісяця та залежить від надходжень на поточний рахунок позичальника за попередній місяць. До розрахунку ліміту беруться надходження від господарської діяльності. Перекидання з інших рахунків позичальника або разові зарахування (фінансова допомога, поповнення статутного капіталу, повернення передоплати) у розрахунок ліміту не беруть участі. При зниженні виручки від реалізації підприємства, банк може самостійно зменшити ліміт овердрафту, сповістивши про це позичальника. Один раз на 30 календарних днів відбувається повне обнуління ліміту по овердрафту.

Погашення овердрафту та процентів за його користування здійснюється банком автоматично – за рахунок поточних надходжень на рахунок позичальника, без платіжних доручень позичальника. Підприємство може побачити суму заборгованості за овердрафтом у виписці банку зі свого поточного рахунку.

На сьогодні визначено два варіанти обліку операцій із овердрафтом на підприємстві:

- суму овердрафту потрібно відображати на підставі виписки банку як кредитове сальдо за рахунком 31 «Рахунки в банках». Водночас у фінансовій звітності компаній зазначену суму рекомендується відображати в статті «Короткострокові кредити банків» (ряд. 1600 форми № 1, № 1-м, № 1-мс);

- суму овердрафту можна відображати за кредитом рахунка 60 «Короткострокові позики» [2].

Відсотки за користування овердрафтом нараховуються згідно з умовами договору (або щодня в період користування овердрафтом; або раз на місяць у день обнуління овердрафту). Нараховані відсотки по овердрафту будуть відображені в обліку на останній день звітного періоду.

Проценти за користування овердрафтом відносяться до складу фінансових витрат компанії, а їх нарахування відображається бухгалтерським записом: Дт 951 «Відсотки за кредит» – Кт 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками». Витрати (комісії банку), понесені позичальником у зв'язку з укладенням кредитного договору з метою отримання кредиту відображаються на рахунку 92 «Адміністративні витрати». Пеня за прострочення нараховується та сплачується в день погашення заборгованості за овердрафтом і відображається на субрахунку 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки».

Отже, овердрафт – це короткострокова банківська позика, яка видається для поповнення обігових коштів клієнта. У фінансовій звітності підприємства овердрафти відображаються у складі короткострокових банківських кредитів, а відсотки до його користування у складі фінансових витрат.

Список використаних джерел

1. Безверхий К.В. Особливості бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торгівельних підприємств. *International scientific journal «Internauka»*. Series: «Economic sciences». №4(24), 2019. С. 42-47 URL: <https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/12512/3/Безверхий2205.pdf>

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291 із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 14.10.2022 р.)

Електронне наукове видання

**ФІНАНСОВИЙ РИНОК:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 31 жовтня 2022 року)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
335E-2022

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022